

1996

საქართველოს

ქალი

645
1996

„გრან პრი“

ქართველ პიანისტ

გოგონას

პგ. 1

ნიჟერის ანსენა დანიალ ჯი.
ნანსარამეძეშვილის მიერ.

პგ. 7

ნიტო ბასრაჰე გუშოს,

დღეს, სვალ

პგ. 9

პრაქტიკული მუსიკალური საფუძვლის

— პეპია ლა გუგუა

პგ. 11

საქართველო კომპოზიტორების
ლიტერატურის

გოლიკარაჟე კვარაბაგის

საქართველო — მათი შესახებ

პგ. 12

ნაზი ჰილანსონის

მეზუარაგო, ბოშლავას

ნიკვდილის შემდეგ

მიზაკვლით

პგ. 15

საქართველო კომპოზიტორების

პრაქტიკული —

ლადი ქეკელიძე

პგ. 17

რა ჩავიცვამთ.

რასაც ვიშოვით

თუ?..

პგ. 19

ლიტერატურის გაცემისათვის უკვე-
ნახულ სენაღ აღარ ჩაით-
ვლება

პგ. 21

ჯაკ ნიკოლსო-

ნის საიდუმლო

პგ. 22

ხელსაქმე

საქართველოს რესპუბლიკის
მუხრანული ქალაქისა და
ოჯახისათვის

მთავარი რედაქტორი
ნარმიზა გვალაძე

სარედაქციო კოლეგია:

- ნანული შვიპარდიაძე
- ვარკა ბარათაშვილი
- ნაზი თარგამაძე
- ლია კაკაბაძე
(პასუხისმგებელი მდივანი)
- ნანა ოგოლაძე
- ცინარა ტყეშელაშვილი
(მხატვრული რედაქტორი)
- ირმა ჩოგვაშვილი
- ნინო ჯაბახიშვილი
- მთერა ჯაფარიძე

ტექნიკური რედაქტორი ნანული ხუციანი

გარეგანი კორექტიორები — „მ. სეკაბაძე“, ზურაბ დამთავრების ფ. ტომარაშვილი; მეთეხიაძე — „ფიქსები მდინარი“. დავით იაკობაშვილის ფოტოგრაფია.

დამფუძნებელი — მუხრანული „საქართველოს ქალის“ რედაქცია და მუხრანული-გაზეთების გამომცემლობა „საშრობლო“.

მუხრანული გამოდის 1984 წლიდან

საქართველოს მუხრანული-გაზეთების გამომცემლობა „საშრობლო“,
მ. კონსტანტინეძის ქ. № 14.

„Sakartvelos Kall“
Georgian Woman
a Magazine for Women of the
Republic of Georgia

საქართველოს პრეზიდენტის
ბრძანებულება

საქართველოს
პრეზიდენტი

1996 წლის 27 აპრილით მ. თბილისი

**ნ. გვალაძის ღირსების
ორდენით დაჯილდოების
შესახებ**

ქართულ მუხრანისტიკაში შეტანილი წვლილისა და ნაყოფიერი საზოგადოებრივი მოღვაწეობისათვის მუხრანული „საქართველოს ქალის“ მთავარი რედაქტორი, საქართველოს დამსახურებული მუხრანისტი ნარმიზა გვალაძე დაჯილდოვდეს ღირსების ორდენით.

ქ. შვიპარდიაძე

მზია ხმთაგური

ერთი აგვისტოს სისხლი...

აპირი „თეთრი მანდილი“ უკვე მანდილსა და ვუპასუხებ. ღმერთს ძაბულს დამო, შინით-დღისით გვართობდა ერთი ძარღვი, ერთი ჩაფუხის სისხლი გვართობდა ვაგონების მტკიცე ხერხემალი, ანათებდა ჩვენს გონებას ფანჯრების ალით თაგანწირვას და მანდილი ჩასვადები მათთვის, ვინც გახდება მათა სისხლი ფიქრით უკუღმართით მანდილია შეხვდება ადამის და ქორის, მას ვერხსდროს შეხვება ხელი უფინდურით!

ვუპასუხებ ღმერთს ძაბულს, როგორც სულის სინდისს! ვართობდა ერთი ძარღვი, ერთი ჩაფუხის სისხლი გვართობდა უწყნობით მოკრებილი ძალა, რადგან თასი შიშინების უკვე დაიკალა!

კლავიკლა დიდ ბრძოლა გვართობს, ვერ ბევრი გვაქვს ვალი... ვახსოვთ, როგორ აღმოჩნდა ჩვენი რწმენის გალი!

რღუნებით მივაბლებთ ტანსულ ოსაშრობლო და ვადაწვდა უველა მხარეს — პოლონეთის თუ ჩილდ!

მანდილების სიკეთეთ, უველა ქალის მადლი, სიტუა ჩვენი ქეთეთის — ცრემლიანი თვალთ...

წინ გვადოდა მწვანებით ვადეწილი კალი... უველა თოფში ხილი ტუთა უნდა დაიკალოს!

უერი უდებთ ქალის ძაბულს, ლედი, ფრაუ, მისის! ვინც გვართობს ერთი ძარღვი, ერთი ჩაფუხის სისხლი!

1984 წლის 25 სექტემბერი

ნათია ქაქიანი

20682

რა შემთხვევაში წარმართება იზღვრიანად პიანისტი შემსრულებლის გზა? თუ ბუნებამ თანდაყოლილ მრავალმხრივ მუსიკალურ მონაცემებთან, არრისტიზმთან ერთად ფიზიკური გამძლეობა, შრომისმოყვარეობითაც დაავადოვა, და რაც არანაკლებ მთავარია, ამ გზის სათავეშივე შეაგვიდგინა კარგ პედაგოგს. ნათია ქაქიანს რამე ჯერ კიდევ დაწყებული პიანისტი. იგი რესპუბლიკური სახე-სიკო გიმნაზიის მე-10 კლასში სწავლობს და თუკი მასში მუსიკის სიყვარული ასე გაღვივდა, თუკი დღეს მას მეტნაკლებად შეუძლია იტყუებოს პროფესიონალიზმზე, ამას თავის პედაგოგს ქალბატონ დოდო ცინცაძეს უნდა უმადლოდეს. სამაგიეროდ, ნათიაზე, როგორც თავის ერთ-ერთ იმედისმომცემ მოსწავლესზე შთაბეჭდილებას შეეცაქმნის ქალბატონ დოდოს მონათხრობი: გამორჩეული მუსიკალური მონაცემებით დაჯილდოებული გოგონა. მან სახე-სიკო გიმნაზიაში ჩემს კლასში შეთხზებულად წლისამ დაიწყო სწავლა და ისეთი წარმატებით, რომ მეორე კლასში უკვე სიმფონიურ ორკესტრთან ერთად დაუკრა ბაზის ფა მინორული კონცერტი. მას შემდეგ ყოველწლიურად გამდიდრდა სახელმწიფო სიმფონიურ ორკესტრთან, რომელსაც ჩვენი გიმნაზიის აღსაზრდელებს ვუმშობრებთ დიამეტრ ბატონი რევაზ ტყაიტი მომავალში ხოლმე ბატონი რევაზის დირიჟორობით ნათიამ შეასრულა ბაზის, მორატის რე მონორული, ბეთოვენის პირველი სასფორტეპიანო კონცერტები, შუმა-

ნის საფორტეპიანო კონცერტი, როგორც კი ჩვენი სახელეოანი მანქანის ჯანსუღ კახიძის დირიჟორობით დაუკრა - პროკოფიევის მესამე საფორტეპიანო კონცერტი და ჩაიკოვსკის პირველი საფორტეპიანო კონცერტის მეორე და მესამე ნაწილები. საფორტეპიანო კონცერტში მონაწილეობა ჯერ კიდევ მე-9 კლასში გადავწყვიტეთ. მამის ნებალის ახალგაზრდულ კონკურსში კვირნდა მიწვევა. საქმაოდ სერიოზულად ვიწეშვეთ ორტურთან საკონკურსო პროგრამაზე, მაგრამ სპონსორი ვერ ვიპოვეთ და ვეგებები ჩავეშალა. ამდენად აღვიკად წარმოადგინე როგორც მადღნიეროდ, ნათიამ ჩვენი ახლანდელი სპონსორების - გია ფიცხვერაშვილის და მალხაზ დიმიძისა, რომლებმაც უზრუნველყვეს კონკურსზე ჩვენი გამგზავნება. საბედნიეროდ, ნათიამ იმედისკაცობითა და იტალიის ქალაქ გასკელ-მონფერატოში გამართული კონკურსი იმდენად მაღალი დონისა იყო, რომ ახალგაზრდები მასში მონაწილეობისთვისაც დიდი ღირსი ჯილდოებებოდნენ. მე ამ დიდი ღირსი კმაყოფილი ვიქნებოდი, მაგრამ ამდენი ყველაზე გამორჩეული ჯილდო გრანპრი დამისაზრდა...

ახლა ცოტა რამ თვით კონკურსზე: ქალაქი გასკელ-მონფერატო მილანის მახლობლად მდებარეობს. იტალიელი კომპოზიტორისა და საზოგადო მოღვაწის კარლო სოლევას სახელობის საერთაშორისო კონკურსი, რომელშიც ქართველი მოსწავლე მონაწილეობდა, ორ წელიწადში ერთხელ იმართე-

MANIFESTAZIONE

del settimo concorso internazionale degli Amici della Musica
brilla Natiya di Tblisi
ato al Municipale le serate conclusive

ბა და ამჯერად რიგით მეშვიდე იყო. მას თავმჯდომარეობდა ამერიკელი პიანისტი და დირიჟორი ჯეფრი სვენი. კონკურსში მონაწილეობდნენ იტალიელები, ინგლისელები, პოლონელები, ბულგარელები, ფრანგები, ბელორუსები - ფორტეპიანზე, ვიოლინისა და ფლიტებზე შემსრულებლები. საკონკურსოდ წარმოდგენილი იყო აგრეთვე საანსამბლო ნომრები. კონკურსი ორ ასაკობრივ ჯგუფში მიმდინარეობდა. უმცირეს ჯგუფში 17-დან 21 წლამდე მუსიკოსები მონაწილეობდნენ, უფროსი - 21-დან 35 წლამდე. ნათია პირველ ჯგუფის გამარჯვებული და მისი გვეულზე პატარა მონაწილე იყო. იგი თავის გამოსვლამდე სამი დღით ადრე გახდა 17 წლისა. მისი 50 წუთიანი საკონკურსო პროგრამა შემდეგნაირი იყო: რანმანიოვის ეტუდო-სურათი ფადიშ მინორი, ბეთოვენის სონატა №31, ოზულემა 110, განმურების სცენა პროკოფიევის საბალეტო სუიტიდან „რომეო და ჯულიეტა“ (ქალბატონი დოდოს თქმით ამ ნაწარმოებმა ისეთი ემოციური ზეგავლენა მოახდინა ყველაზე, რომ სასწრაო ჩვენს მხარეს გამოიძიარა) და კარტაგონის ნაწარმოები - ფორმით და მინარისით საქმაოდ რომელი ფრანკის პრელიუდი, ქორალი და ფუგა, რომელმაც საბალეტო განსაზღვრა გამარჯვებულის ბედი. ერთი სიტყვით: მოსფილის სხვადასხვა ქვეყნის უმცროსი ასაკის მუსიკოსთა შორის გამარჯვება ქართველმა გოგონამ მოპოვა. სპეციალისტებმა გამოფიეს ნათიას სმენითი მონაცემები, პროფესიუ-

ლი ჩვევები, არტისტობში. ამ თვისებების კიდევ ერთხელ წარმოსაჩინად მას დაუთმეს ოპერის თეატრში გამართული ვალა-კონცერტის ერთი განყოფილება. კონკურსს და კონცერტს გამოეხატურა ტელევიზია, პრესა. ადგილობრივი გაზეთის „მონფერატოს“ ერთ-ერთ ნომერში საქმად შედგენილი სათაურით — „ბრწყინვალე ნათია თბილისიდან“ მაღალ შეფასებას აძლევენ მის სამემსრულებლო ხელოვნებას.

კიდევ მეტად სასიხარულო იყო ნათიას სამემსრულებლო ხელოვნებისადმი სპეციალისტთა დამოკიდებულების პერსპექტივაც. ნაგარის კონსერვატორიის რექტორმა ვინცენზო ჩერუბინი ქართველი გეოგრაფი საკონცერტოლ მიიწვივა იტალიის ქალაქებში მილანსა და მონტეში.

— კონკურსის პერიოდში მე და ნათია ერთად სასულიერო პანსიონატში ვცხოვრობდით — მიამბობს ქალბატონი დიდო, — გიონიან პანსიონატის იტალიელ მკვიდრთა შორისაც ისეთი სიმამათია დაიმსახურა, რომ აქტიურად გულშემატკივრობდნენ კონკურსს, უფრო მეტიც: პანსიონატის ერთ-ერთმა მკვიდრმა თავისი ხარჯით რომში ჩვენი შეგზურობაც იყისრა.

საბედნიეროდ, ნათია კეთილად იტარებდა და არც ერთად-

ერთში მოსვლელა, რომელიც საუბრისკო ვიზნაზიის კვლევებში დიდო ცინცადის ხელმძღვანელობით საბელონად აღზრდილა. დათო ევენიეში, რუსუდან ალავეძე, ნინო ფაქეძე, ვალერიან შიუკაშვილი საზოგადოებისათვის ნაცნობი ის გვარებია, რომლებმაც ფართო გასაქანი მისცეს საუბრისკო ვიზნაზიაში დიდო ცინცადის ხელმძღვანელობით მიღებულ ცოდნას. მათ კვალს აგრძელებენ: ნეაპოლის ახალგაზრდული კონკურსის ლაურეატი ქრისტინა მეორიაზოვა. საფრანგეთის ქალაქ სარეზურეს კონკურსის გამაჯრეებული ქეთი ვაზაიაშვილი, მუსიკოს-მემსრულებელთა რესპუბლიკური კონკურსის პირველი და მეორე ტურების მონაწილე თამარ კორმაძე, ჯერ კიდევ დაწყებითი კლასების მოსწავლეები ნათია, თამუნა ზურაბიძე, სანდრო ცომაია, მიაა მესხი. ასეთი თვალსაჩინო კლასიც რომ არ ჰყოლოდა, მარტო ორი კარგი ჰიანსისის თბილისის კონსერვატორიის საკონცერტმაისტრო დახელოვნების კათედრის ასპირანტის ნინო ხანაძისა და კონსერვატორიის მესამეკურსელის, იტალიის ქალაქ კანტის საერთაშორისო კონკურსის გრან-პრის და მუსიკოსმემსრულებელთა პირველი რესპუბლიკური კონკურსის დიპლომატის

თამარ ხანიძის დელოპა ვეფოლა სახელად. მესამე შევიდა, აკა, კლასიკური ვიზნაზიის შემკლასის მოსწავლეა. დიდო ცინცადის ნაყოფიერ პედაგოგურ პრაქტიკას ცნობლ პედაგოგებთან: რესპუბლიკურ საუბრისკო ათწლეულში მერი ჭვჭვინძეძისთან, ევენიე ჩერნივასკაისთან და სანკ-პეტერბურგის კონსერვატორიაში პროფესორი პავლე ჰერცბრაიკოვთან ფეხარებულმა სტუდენტურმა წლებმა მოუმზადა საფუძველი.

პირადად არ ვიცნობდი, მემეინდა როგორ ელტვის ქალბატონი დიდო აქტიურ შემოქმედებით ცხოვრებას, როგორ გამოჩნეულად ცდილობს მისი მოსწავლეების სახით ფართო მასშტაბის დათვალეობაზე გაეღვიოს ქართველი ახალგაზრდების სახლებმა. ნიჭიერება მოზარდის უმთავრესი თვისებაა, მაგრამ აღზრდის პროცესში მთავარი კიდევ სხვაა, ვაკეთო ვეკლავფერი, რათა სწავლებას ამა თუ იმ ეტაპზე არ წიკსათვის მისაწვდომი სიმარლეს არ ჩამოეშალოს — ამბობს იგი.

ნინო წერილის გმირის პირველი წარმატებები, მისი მომავლი-სადმი ჰედავალი ამთავითვე ერთიოველი მიღვომაც, ალბათ, ამით არის განპირობებული.

შენი ჰოსონელია

გახსოვდით

ათიათასად ზრდილობა

ადამიანის წარმატება საზოგადოებაში დამოკიდებულია მრავალ ფაქტორზე, რომელთა შორის მის გარეგნობას ერთ-ერთი ბოლო ადგილი უკავია. ყოველი წვეწვანი უნდა დაფიქრდეს შედეგზე: ზომ არ ვართ ზედმეტად ავადიანი? მომამებრებლად ზომ არ ვთავაზობთ ვინმეს ჩვენს სამსახურს? ზომ არ ვართ ზედმეტად გულახდილი? ძალიან ხშირად ზომ არ ვუვებით ჩვენი გასაქმირის, სარწმუნოების და უსიამოვნებათა შე-

სახებ, ან, პირიქით, ზომ არ ვყოფილობთ წარმატებულზე? ძალიან მამაშალა, წერეთლად და დაუფიქრებლად ზომ არ ვსაუბრობთ?

ადამიანის არაფექტიური ვარგებობა ხელს არ უშლის წარმატებას, თუ მასში არის უფრო მეტი შინაგანი მიმზიდველობა.

საზოგადოებაში წარმატებით სარგებლობენ ხალხიანი, საქმიანი, კეთილშობილენი, კლდისმსოფრეთე ადამიანები, რომელთა

გვერდით ვივლავთვის შევდროდ ვრწმობთ თავს.

არ არსებობს ადამიანი, რომელსაც არ გაანდეს მიზნადეული თვისებები. ვახსოვდეს ამის შესახებ და განვავითარო ჩვენი ამის თვისებები.

იან ჰამბრიხის წიგნიდან.
„თვევდლიერი ზრდილობა“.

წარმატებით აღზრდის საიდუმლო მიწაფის პტივისებებში იმალება.

რ. ვამერსონი

სხვაბს რომ ვასწავლით, ჩვენ თვითონ ვასწავლით.

„მ აფხაზმა გადაპარჩინა“

როზა კუსკალაშვილს აფხაზეთში ბევრი იტანობდა, მაშინაც, როცა საპურერო საუშრობო იყო

და განსაკუთრებით მას შემდეგ, რაც აფხაზეთის ხალკო კომიტეტის მდივანი გახდა და აფხაზე-

თის უმაღლესი საბჭოს მე-11 მოწვევის დეპუტატად აირჩიეს.

მისი სახლი სოხუმში მალღობზე იდგა. მზის პირველი სხივი მას ხედებოდა. მწვანეში ჩადგმულ ორსართულიან ოღას ბერძნული ბუერი ჰქვიადა: რუსი, სომეხი, აფხაზი თუ ბერძენი, ყველა მისიანი იყო, საერთო ბუერი ჰქონდათ, ერთმანეთს უკვებდნენ და იყიდებდნენ: ერთი მიწის შეილები რომ იყვნენ, ამიტომ იმ ავბედით ღროს, როცა სოხუმი იწვოდა და ცა ძირს ჩამოდიოდა, როცა ადამიანები ვეღარ არჩევდნენ, ვინ ვინ იყო და ვინ საით გარბოდა, როზა კუსკალაშვილი რამდენიმე დღე სარდაფში იმალებოდა დედასთან, რომელსაც სიარული არ შეეძლო და მეზობელ ქალებთან ერთად. შუადღისას სახლში უცხები შემოვიდნენ, მაგრამ სარდაფს ვერ მიაღწეს. დილით კი სამალავიდან ამოსულელებს სახლი მთლიანად გაძარცვეული დაგვით, მეზობლების სახლი კი გადაწვეარი. ჯერ კიდევ შოკში მყოფთ აფხაზები დაადგინეს თავს. დაიწყო ყველაზე საზარელი — დაკითხვა. საუბრისას გაირკვა, რომ ერთ-ერთი ახალგაზრდა როზას შორეული ნათესავი იყო. იგი დაპარდა დახმარებას და შეასრულა — როზა დედასთან ერთად სახლიდან გააპარა.

როზა სახლიდან გამოვიდა, რომ საქმეები მოეგვარებინა. პირველი ვიზიტი ფული შარბატასთან შედგა. სოხუმის დატყობის ბოლო დღე იყო. რამდენიმე დღის უძინაობი და უშეძლებელი ხელმძღვანელი მანც იმედინად გამოიყურებოდა. აღბათი გვირა, სოხუმი არ დაეცემოდა, თუკი ქალაქში დარჩნებოდა. როზას სასწრაფოდ პორტში წასვლა ურჩია და მანქანა ათხოვა.

ტერიტორიული ხაზით ჩაათავა ქვეა. პორტში რომ მივიდა, აუარებელი ხალხი დახვდა. ყველა გემზე ასვლას ცდილობდა. იყო არეულობა, ერთმანეთზე გასწრება, ჯიკავი. როზა იცნეს. დაუხმარნენ, დედა აავჯანინეს, ხელპარტი გადასტანეს. გემი ბათუმისკენ გზას დაადგა. ყოველ წუთს დაბრძანების შინით, პანიკითა და ყველ-კავიანად დარწმუნებულ რეისს აჭირისაკენ. იქ კი წვილა პირობა შეუქმნეს ადამიანურად დაუსვენად, მერე როზა თბილისისაკენ წამოვიდა, სადაც აფხაზეთის მინისტრთა საბჭო, კოლექტივი და თავისი საქმე ელოდა.

იგი დღესაც იძულებით გადაადგილებულია, ცხოვრობს დედასთან, დასთან და დისშვილებთან შეფარებულ ბინაში. დის ქმარი სოხუმში მოუღალეს, ბავშვების გაზრდაში დას ეხმარება. მინისტრთა საბჭოში მუშაობასთან ერთად აფხაზეთის ავტონომიური რესპუბლიკის ქალთა საბჭოს ხელმძღვანელობს. მიძიქ უნაინა. ათასობით ლტოლვილი ქალი, ბავშვი, მოხუცი თუ ახალგაზრდა მიძიქ პირობებშია ჩაჭარბნილი. მათი ოჯახები ქალთა საბჭოს საზრუნავია, რომელსაც არც ფული გააჩნია, არც საბინაო ფონდი. დღედაღამ იმის ცდაშია, ცოტათი შეკება მისცეს ლტოლვილებს, ცოტათი მაინც დაეხმაროს.

აფხაზეთის დაკარგვა მისთვის თითქმის სიცოცხლის

დაკარგვას უდრის. ჯერ ცოცხალია იმიტომ, რომ აფხაზეთიც ცოცხლობს მისთვის, ქართველებისთვის.

თველიც არ კონფლიქტი, რაც აფხაზეთში დატრიალდა, მის თვალწინ მიმზადდა თანდათან, წლიობით, თვეობით, საათობით. ჭრილობად მარადის მოურას ჰგავს მასთან აფხაზეთზე საუბარი, მაგრამ უძლებს კითხვებს და ახალაღვივებ ემბება.

— ქალბატონო როზა, როგორც საზოგადოებრივი საქმიანობის აქტიური მონაწილე და სახსენისმეგობარი თანამდებობის პირი, აღბათი, თვალწინს აღევჩენებით აფხაზეთში კონფლიქტის მომწიფების პროცესს.

— აფხაზეთი როგორც თბილისის, ასევე მოსკოვის განსაკუთრებული მხარდაჭერით სარგებლობდა. საეურთაღებოა, რომ არც თუ ისე ფარულად მუშაობდნენ აფხაზეთში დემოკრატიული მდგომარეობის შესაცვლელად, რასაც ხელს უწყობდა წლების მანძილზე არსებული შედეგობები და პრევიდენტები, ე. წ. მცირერიცხოვანი ენებისათვის.

გამთავისა, ჯერ კიდევ 20—30-იან წლებში როგორ ხელეწიურად, ანგარიშით ზრდებდნენ აფხაზი მოსახლეობის რაოდენობას ქართველების ხარჯზე. შემდგომში კი, ყოველი საკავშირო აღწერის დროს (1970, 1979, 1989 წლებში). აფხაზეთის ინტელიგენციის ნაწილი უფრო მტკიცედავდა იყო დაინტერესებული ამ ლიბისძიებით. მათ იმას მიაღწიეს, რომ 1979 წლის აღწერის მასალების პირველად დაშუშებას სოხუმში მოხდა, ხოლო 1989 წლის მასალები მთლიანად იქვე დაშუშავდა. ასეთი გათიკისი არ ყოფილა დაშუშებული საქართველოს არცერთი რეგიონისათვის. ეს შემთხვევითი როდი იყო.

— რა მუშაობა მიმდინარეობდა აფხაზეთის ავტონომიური რესპუბლიკის სტატუსის შესაცვლელად?

— ეს მუშაობა რუსეთის ცალკეული ავანტურისტული დღეების მხარდაჭერით დაიწყო. აფხაზეთი მოითხოვდნენ რუსეთის შემადგენლობაში შესვლას არ დამოუკიდებელი რესპუბლიკის შექმნას. ამ მიზნით, ვეგმაროში-ერად იგზავნებოდა საბჭოთა კავშირის ხელისუფლების უმაღლესი ორგანოებში შესასამისი კოლექტიური თხოვნები თუ მოთხოვნები. უნდა აღინიშნოს, ამ ამავე აფხაზეთის ქართველი მოსახლეობა 1989 წლამდე, ძირითადად მშვიდად აღიქვამდა.

1989 წლის 17 მაისს ე. წ. ლიბნის მიმართვის შემდეგ, რომელსაც ხელს აწერდნენ აფხაზი ეროვნების ხელმძღვანელები და ინტელიგენციის წარმომადგენლები, მდგომარეობა აფხაზეთში ძალზე დაიძაბა, მოუხდებოდა იმისა, რომ საქართველოს ზემოძველლობამ არაერთხელ დაგვმო ეს ფაქტი და აღნიშნა აფხაზი სეპარატისტების მოთხოვნების უსაფუძვლობა.

თუმცა ქართველი მოსახლეობა ლიბნის მიმართული აღმფიქვებული იყო, ლიბნის შეცვლების ორგანიზატო-

გეგმვა აფხაზეთში

რებმა თანამდებობიდან მიიწი ჩამოაშორეს ქართული ორიენტაციის აფხაზი ხელმძღვანელები, რომლებიც მათ იღვებენ არ იფხაზებდნენ.

— როგორ განვითარდა მოვლენები საქართველოს ხელისუფლებაში „მრგვალი მაგიდის“ მოხვლის შემდეგ?

— მისი უშუალო მხარდაჭერით და „აიდვილარასთან“ შეთანხმებით აფხაზეთის ავტონომიური რესპუბლიკის უმაღლესი საბჭოს თავმჯდომარედ მოგვეყვინა სსრკ-ის სახალხო დემუტატოთა ყრილობაზე თავისი ანტიქართული გამოსვლებით ყველასათვის ცნობილი ვლადისლავ არძინა. ეს ფაქტი აფხაზეთის ხელისუფლების ნაწილმა უარყოფითად აღიქვა, მაგრამ ხმაძაძლა, რასაკვირველია, ვერაფერი თქვა.

არძინამ არ შეასრულა არცერთი შეთანხმება, რომელიც მის დანიშნასთან იყო დაკავშირებული. მისი ხართა საბჭოს თავმჯდომარედ სხვა დაინიშნა, აფხაზეთის ავტონომიური რესპუბლიკის უმაღლესი საბჭოს არჩენების შესახებ ე. წ. აპარტიდული კანონი მიიღო, რომლის თანხმადაც 28 აფხაზი, 26 ქართველი და 11 სხვა ეროვნების დემუტატო უნდა აერჩიათ. კონსტიტუციაში შეიტანეს ცვლილებები, რაც ითვალისწინებდა დემუტატოთა 2/3 ხმით მიღლი რივი პრინციპული საკითხების მიღებას. ამგვარად, ქართული მხარე მოტყუებული დარჩა. აფხაზეთის უმაღლესი საბჭოს მე-12 მოწვევის არჩენების ჩატარების შემდეგ აფხაზეთის დემუტატოთა გაცილებით უკეთ დაკომპლექტდა, ვიდრე — ქართულში.

საწყურად, ამის გამო აფხაზეთის უმაღლესი საბჭომ ვერ შეასრულა სათანადო პოლიტიკური როლი აფხაზეთის ტრაგედიის თავიდან ასაცილებლად.

— შეიძლება თუ არა კონფლიქტის თავიდან აცილება?

— ალბათ, შეიძლება. მაგრამ აფხაზი სექურატისტები მანც გმზადებდნენ ომისათვის. ამ საქმეში კატალოზატორის როლი შეასრულა იმ დაპირისპირებამ, ქალსმა და ანარქიამ, რაც 1992 წლის პირველ ნახევარში სუფედა მთელ საქართველოში, რა თქმა უნდა, აფხაზეთშიც ამათ ისარგებლეს აფხაზეთმა და თავიანთი მზაკვერული ზრახვების შესრულებას შეუდგნენ. ფაქტობრივად იმ გამომცხვარდა რადიითი არძინას საყოველთაო მიწოდებით. თუ არა ეს, მაშინ აფხაზეთის ხელისუფლებას უნდა შეესრულებინა 1992 წლის 3 სექტემბრის შეთანხმება და აყვლა პრობლემა შეივლიბიანი გზით გადაწყვიტა. მაგრამ არა, აფხაზეთს სურდაო, „იუფლებინით ქართველები, ესროლათ აფხაზეთისათვის“.

— კონტრულად რა შეცდომები დაუშვა საქართველოს ხელმძღვანელებმა?

— ეს შეცდომები იყო 1989 წლის ივლისის ტრაგედიის სათანადო შეუფასებლობა და დამნაშავეთა დასჯელობა, არძინას ხელისუფლებაში მოსვლა, აპარტიდული საარჩევნო კანონის მიღება, არძინას მიერ სამხედრო შენაგრობის შექმნა, ქართველთა შორის დაპირისპირება, აფხაზეთის საქმეებში ჩართულობა, დაბლოს, რკინიგზის მაგისტრალის დაცვის მოტებით ტანკების გამოჩენა...

ყველაფერი ეს ხელს აძლევდა სეპარატისტებს და რუსეთის ზურგით ავი მოახერხეს კიდევ ომის განაღობა. ...უბრალო ხალხს კი სულაც არ უნდოდა ომი. მატროს რად ღირს, რომ მე აფხაზმა გადამარჩინო.

ლია კაპაბაძე

— ქალბატონო ლია, გთხოვთ გვიამბოთ თქვენს შესახებ?

— დაიბადე ნორმალური და სრულიად ჯანსაღი მშობლებისგან, მაგრამ ისე არ მიყვარდა თითქმის თამაში, თამაში, კერავა, კერავ, სახლობა და სხვა ამისთვის, რომ ეჭვი გამიჩნდა, იქნებ აკაშლის ვაშლილი ვეჯილებიდანაც კი გაჩნდნო. დავამთავრე სკოლა, პირველი ამბიანი რეალური მშობლების საწინააღმდეგოდ და აყავეპუბული ზის სასარგებლოდ: გამოვიტანე საბუთები სამედიცინო ინსტიტუტთან (დღემ-ღამე ქიმიები იყვნენ) და შევიტანე უნივერსიტეტში ფილოლოგიის ფაკულტეტზე. მე გოგონა, ლექსებს ამით საძირკველს გაუფარებოდა. ამის გამო ინსტიტუტში არ მყავდა, ოქროს მედალი კი მქონდა. გავიარე გასაუბრება, დაეწერე თემა და უნივერსიტეტში მიღებულთა სიაში არ აღმოჩნდნო. მერე დამატებით სიაში მიშეიტანეს. გამაკვირდა. თურმე ივანე გიგინეიშვილს, რომელიც მესაუბრებოდა და რომელსაც ჩემი თემა მიეწონა, უთქვამს: ვერ დავაშუშებ, ამ თემის ატორი არ მივთვლი. დავამთავრე უნივერსიტეტი და ასპირანტურაში მისადღე გამოცდებზე ისევე კურსობი. ჩემი მეტოქე აღმოჩნდა მშვენიერი გოგონა, ჩემი გამოცდვლების კოლეგის ქალიშვილი, რომლის სტრია ფილოლოგია ამაკრად არ იყო. ლექტორები მებოდებოდნენ, შენ ხუთიანია გიწერე და ამას ითხოხან, უხერხულია, ჩვენი მეგობრის შევილიო. პარტისტობიანს გამოცდებზე მონაღმღეს ჩემი ჩაჭრა. ესეც არ გამოუვლდაო, რადგან ისეთი წიგნები აღმოჩნდა წაკითხული, რომ ახლა თვითონაც მტყნებია ამისი. 4-ზე ნაკლები ვერ დამიწერე, ჩემს მეტოქეს — 3. ბოლოს აღმოჩნდა, რომ განათლების სამინისტროში ვასახავენ სიაში ჩემი ვგარი „გამორჩაო“ მისი კი — არა. მემანქნენ დავჯიხთ, შენ კი ვეღარაფერი გიმეველიო — ამბობდნენ ისინი. სულ აღმა ამინდოდა ეს ასპირანტურა, მაგრამ უსამართლობამ თავზარი აძლევ. მაშინ უნივერსიტეტის რექტორი იყვნენ ხარაძე იყო. შეუდგე ბატონ ევეგინისთან, რომელსაც პირადად არ ვიცნობდი და ყველაფერი მოუყვარი. ასე აღმოჩნდა ასპირანტურაში. ასპირანტურის II კურსიდან ლექციების წაკითხვა დამაიალეს. ერთ დღეს, სახლში დაბერუნდი კინოდან, სადაც ფედეროკო ფილანის გენიალური „რეკანსეგერის“ ჩვენება იყო და ამ დროს დამი-

სული და სიტყვის სული

რეკეს, ლექტორი ავად გახდა და მე უნდა შემიცვალა. ლექციისთვის მოუმზადებლმა და ფილიში გაოგნულ-ულმა ისეთი მტაცებრივად დავახევე აუღივარიანი და ისე ვიფრთხე ვერე ლურჯა ცხენები (რასაც არ უნდა დამეწყო დაბარაკი, მაინც ვალაქტიონთან მივდიოდი), რომ ამის მერე, ლექციებს ვკითხულობდი, თუმცა ხარისხი არ მქონდა. მერე დავიცავი დისერტაცია, ისევე ვალაქტიონზე, ვიმუშავე 25 წელი უნივერსიტეტში.

ახლა ქართული ლიტერატურის ინსტიტუტში ვმუშაობ და ლექსების წვირს. იმდენ მავსეს, თუ ხელები არ მომჭრება და ტვინში სისხლი არ ჩამეცქა, სიკვდილამდე გააფრთხილებ ამ საქმეს.

— თქვენი მუდგე ცნობილი მოქანდაკეა, თქვენ — ცნობილი პოეტია. რა თქმა უნდა, განსხვავებული, ინტელექტუალური დატვირთული ოჯახი გაქვთ. ურთიერთობა მუდგევისთან?

— ჩემთვის სიტყვა დედა-ენის აი ია-დან იწყება. ის არის პოეტის ისფერი საძირკველი. მე რომ ვაჟა-ფშაველა არ მივყარდეს, შემეშინდებოდა, რომ ქვას იის გახრესა შეუძლებო. (ვაჟასთან ხომ პირიქით ხდება, ქვას (კლდე) და იას უყვართ ერთმანეთი). მე ხელები არ მეკარება ელგუჯას მფარ და ხორკლიან ხასიათზე, მასაც, შემიძლება, ჩემი სიტყვა ციტაით მაინც უნათებს სიბნელებში.

მართალია, ზოგჯერ იას ემინია ქვის მონუმენტურობის, ქვასაც ბუნებრივად ზედმეტად წყვილ და მგრძობიან-არე წერევის თაიგული საგმლის ნიყფერი ოხშივარის მიღმა, მაგრამ ქვის სული და სიტყვის სული ყოველთვის უკეთეს ერთმანეთს და ესაა მთავარი.

— როგორც ვიცით, ერთადერთი ქალიშვილი გვაჯობს, ეს ზოგჯერ აორმაგებს დედის გრძობებს. თქვენი ურთიერთობა შეიძლება?

— ჩემმა ქალიშვილმა, დაახლოებით სამი წლის ასაკში, აიღო ხელში გაფუჭებული მტვერსასრუტის ჯოხი და თქვა: „ბოლი ამოიღის, ჩემი საყვარელი — ჩემი საქათველი“. ნეტავ გაიკრათ ეს ჩემს მაეინებლებს, რომლებიც პატრიოტული მოტივების ბენორირებას მიეძინებდნენ, რადგან ყოველთვის მიმარჩნდა, რომ სიყვარულის ახსნა ხმაპაღლა არ შეიძლება არც დღისთვის, არც შეიძლისთვის, არც საყვარელი კაცისთვის და არც სამშობლოსთვის. სულის გაშთმუღება ისევე უხერხულია, როგორც ქუჩაში დედიმობლა სიარული.

ამით კვას ურთიერთობა პოეზიასთან დამთავრდა. ვინებს კი კითხულობდა, ბევრს და აზრთანად და ეს ძალიან მახებინდა, რადგან ამ დროს ბაქშებების დიდ ნაწილს უკვე ტელევიზორი უცვლიდა წიგნს.

ჩემი ქალიშვილი ფერმწერია და თეატრის მხატვარი, ძალიან უნდა თეატრში მუშაობა, მაგრამ უნივერსიტეტშია... მაკას მოწაფეები, თუმცა, ჩემი არ იყოს, მოწოდებით შედგოვა არ არის, უბრალოდ უყვარს თავისი საქმე და დემოტის ვიზოვ, შეამოღინოს ამ საქმეს ექთება მთელი სიცოცხლე.

— ცნობილია თქვენი ლექსები, პუბლიცისტური წერილები, რას იტყვით, თქვენი თავი რად უფრო მოგანინათ?

— პოეტად ვერ მკითხველმა უნდა მივიჩნიოს. თუ ეს ასეა, მე, რა თქმა უნდა, პოეტად მიმანინა ჩემი თავი და არა პუბლიცისტად ან ფილოლოგად, თუმცა ეს არის ჩემი სპეციალობა, რომელიც მიყვარს.

— რას ეპაზით უსამართლობას?

— უსამართლობა, რომელსაც შეიძლება ებრძოლო, ასატანია და, ალბათ, საჭიროც, როგორც სტიქიული სამართლიანობის მისაღწევად. ყოველი ბრძოლის, წვალებების, დიპლომატიის ბოლოში ვუმმარტებმა ვკვირს. აუტანელია ის უსამართლობა, რომელსაც ვერ ვბრძობ, რადგან ის უსახიბ და უფორმია, როგორც მღვდლა. უმწიროსაგან შეიძლება გული გავისკდეს, როცა შენი მეგობრის შეიღის, შენი მძოვლილი ზღაპრებით სულგანათებულს და მოტყუებულს, შია, ხოლო მისი ვაზულუქებული ტოლი, ცხოველებს რომ აწვალებს და წიგნებს ხეებს, იმდენი შოკოლადს იტვირთს პირში, რომ აღარც ეტყება. და შენ არაფერი შეიძლება, ვერაფერი შეცვლი. ამიტომ მშენია გათიშო სულიერი და ნიეთიერი, ამას ახლა მივხვდი. როცა ამ მოსუღემის წინაშე აღმოუჩნდი, როცა აღმამას უჭირს, პის შეიღის შია, რაც უნდა მშენიერი წიგნები ეწვოს კარადში და ნახატები უდიდოს ქველზე, მაინც გული გაუსკდება და მოკვდება. ალბათ, ნიეთიერის ნიადაგზე იზრდება სულიერი, როგორც ყვავილი მიწაზე.

— როგორ ფიქრობთ, შესაძლებელია თქვენი შესაძლებლობის რეალიზება?

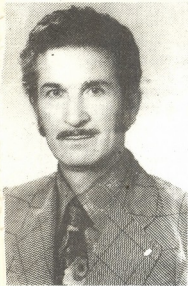
შესაძლებლობის რეალიზება არასოდეს არის სრულყოფილი. 90 წლის მხატვარი ხოცუსაი სიკვდილის წინ ამბობდა: ვკვდები, როცა ხატვა ვისწყალებ...

— ბედისწერის თუ გჯერათ?

— ბედისწერის ნამდვილად მჯერა. მე ფატალისტი ვარ.

— იმედით უცქერთ თუ არა მომავალს, რომელიც ყველას გვაშინებს?

— „მე არც წარსულის, არც მომავლის არ მეშინია“. — ამბობდა დიდი ვალაქტიონი და ღია ფარფლიდან მიწვანს დამინარდა. ან უფრო სწორად, ის გაფრინდა, რადგან ლურჯა ცხენები ჰყავდა, რომლებსაც მიწაზე ქოლგასთან ერთად ფრენაც შეუძლებო. არა მგონია, დიდი მიწვენილობა ჰქონდეს იმას, რასაც ჩემი ახლა ვიკავებ, რადგან ადამიანთ, ქვეყნის, მთელი სამყაროს ყოფნა-არყოფნის საკითხი ცაშია გადაწყვიტოლი. ერთადერთი, ჩემი რაც შეგვიძლია, გალურ ანდაზას უნდა დაეუფეროთ: „ვიდრე ცოცხალი ხარ, არ გაბედო სიკვდილი“...

დედო მეღაქათი არ დაიწყინათ

თურქული მინარეთი — ქათათა, ნატღი, შუბიგით რომ ატყურცნილა ცაში. სრულყოფილია მისი პროპორციები, ძნელია მისი აწვნება. მხოლოდ გამოჩრეული ნიჭით დაჯიღოღებულ ქვით ხეროს თუ ხელწიფებდა. ბალიქსირის ვილაეთში ასეთი თევფი უსტა იყო, თევფი ოსქან-მელა-შეღი.

რუსეთ-ოსმალეთის ომის დროს (1877-1878 წ.წ.) ართვინის ოლქის სოფელ მარდულდინ გადასახლებულ ქართველებს ბალიქსირის სოფელ ქქაზიარში დაუღვიათ ბინა. აქაური იყო თევფი უსტა, აქაურები იყვნენ მისი ბრიგადის წევრებიც. თევფი უსტას ბრიგადიში მოსახვედრად სიმღერა უნდა შეგებებოდა. სიმღერა თუ ვერ თქვი, რადგან იმუშავეო, — ამბობდა უსტა და ხელმობსთან ერთად მიჭებს ქართულ სიმღერასაც ასწავლიდა.

დადიოღენ სოფლებში, აწვენდნენ ჯამებს, მინარეთებს. მზის ამოსვლამდე იწყებდნენ მუშაობას, მზის ამოსვლამდე ფინებოდა სოფელს ქართული სიმღერის სებები. მღეროდნენ ბიჭები და ვაი მას, ვისაც ან ტექსტს შეუმღებოდა, ან მელოდი. თევფი უსტა უმაღლესი მინარეთის გამრუდებს გააბატებდა, ვიდრე ქართული სიმღერისას.

შინ დაბრუნებული ვარს შემოისახდა თავის ექვს შვილს და ისევ გრძელდებოდა ქართული სიმღერა. განსაკუთრებით უფროსი ვაჟი ახარებდა მამას. მარტო სიმღერის ნიჭი როდი დაჰყოფდა ყმაწვილს, სამშენებლო საქმეც აინტერესებდა. თავისი ხელობის მემკვიდრეც ესახებოდა უსტას შვილი, მაგრამ ბიჭს სწავლის სურვილიც შეამჩნია და გაიჭირვა ოჯახმა: სოფლის სკოლის დამთავრების შემდეგ ბალიქსირში გააგრძელებინეს სწავლა, შემდეგ იყო სტამბოლის ტექნიკური უნივერსიტეტის არქიტექტურის ფაკულტეტი და მთელი ამ წნის განმავლობაში თანმდევი სურვილი — გაეცო რამე წინაპართა სამომბოლის შესახებ. განსაკუთრებით ქარ. თული წერა-კითხვის სწავლა უნდოდა.

1943 წლის ერთ მშვენიერ დღეს, მაშინ აშშ-მ ოსქან-მელაშვილი 21 წლისა იყო, საქართველოდან თურქეთს გა-

ქმეული ვიღაც კაცი გაიწინო. მხოლოდ ერთხელ ნახა: კაცი და მთელი ცხოვრება მისი მადლიერი იყო. იმ კაცისაგან გაიგო, ქართველებს საკუთარი ანბანი გუჯებს და მისი სწავლა სტამბოლის ქართველ მამათა საყავნო შეიძლებაო.

კვირა დღას სტამბოლის ქართული კათოლიკური ეკლესიის მოძღვრამა წირვა შესარულა და თავის სენაში ასვლა დააბირა, როცა თვალი მოჰკრა ყმაწვილებს, კუთხეში რომ იმედგარიყვნენ და ინტერესით ათვლიდებდნენ იქაურობას.

— ვინ ბრძანდებით, რა გენბათ? — თურქულად ჰკითხა მამა პაპლემ და ხმაში შიში გაუკრთა.

— ჩვენ ქართული წერა-კითხვის სწავლა გვინდა, კარგი ქართულის სწავლაც გვინდა, — გაბედეს ამბედმა და მისმა მეგობრებმა.

იმ დღიდან ყმაწვილები ქართულ ეკლესიას ადარ მოშორებინან. სხვადასხვა სასწავლებლებში სწავლობდნენ, მაგრამ ერთმანეთთან საქართველოზე ფიქრი, საქართველოს ნახვის სურვილი აკავშირებდათ. შორი იყო მაშინ საქართველომდე — ფიქრი სწავლებდა, თავაი — ვერა. მსხნეულბად პარიზელი ქართველები მოეღვინენ, მათგან იღებდნენ ქართულ წიგნებს, იგებდნენ საქართველოს ამბებს. უფრო და უფრო იზრდებოდა საქართველოსადმი ინტერესი. „რაც მეტს ვიგებდი, მეტის ცოდნა მიზღოდა, რაც ვიცოდი, სხვებისთვისაც უნდა გამეგებნებინა“, — იგონებდა ამბედ მელაშვილი. ასე ჩაეყარა საფუძველი მის მოღვაწეობას, თურქეთში ქართული კულტურის პოპულარიზაციას რომ ისახავდა მიზნად. მაშინ ეს თავგანწირვას ნიშნავდა. შვილებისათვის ქართული სახელების დარქმევაც გიბორბის ტოლფასი იყო. სულ ბეწვის ხილზე დადიოდა. „მე თურქეთის კონსტანტინოპოლის საწინააღმდეგოს არაფერს ვაკეთებ, მარტო ის მინდა, ახალგაზრდობამ ქართული არ დაივიწყოს, იცოდეს ქართული წერა-კითხვა, ახსოვდეს, ვინ არიან და საიდან მოდიან“, — იყო იტყობა, თითქმის ცოცხალი იყო.

ორი თვის პატიმრობად დაუჯდა ამბედ მელაშვილს წიგნი „გურჯისტანი“ (1968), მაგრამ მიზანი მიღწეული იყო: წიგნმა უზარმაზარი ინფორმაცია მიაწოდა მკითხველს, მისით თურქეთის ქართველობამ თავისი დეკარული „შემუღქქეთი“ აღმოაჩინა.

ქართული საქმის კეთებაზე დაღალა როგორ შეიძლებაო, — იტყობდა ხოლმე და დღეღამეც ასწორებდა „გეფსისტკაისონი“ თარგმანზე, თარგმნა ალ. ყაზბეგის „ღღუჯა“ (1973), მისი რედაქტორობით გამოვიდა ს. ქვიარინის „გიორგი სააკაძე“ და ი. ფაღავას „ჩაუშქარლი კერა“ (თარგმნა ი. გორაძემ).

სამოღვათაინ წლებში თურქეთში უკვე შესაძლებელი გახდა ჟურნალ „ჩვენებურის“ გამოცემა. მხოლოდ შვიდი ნომრის გამოცემა მოეწერო ამბედის სიცოცხლეში.

ინეგლისის სოფელ ჯიარეში დგას ორსართულიანი ღამაში მერხა, კროლის ფასიან ჩაქურბანი მოცეკვებების ბარელიფი ამშვენებს. ეს ამბედ მელაშვილის მიერ თურქეთიდან გერმანიაში სამუშაოდ წასულ ქართველებში შეგროვილი ფულით აშენებული კულტურის სახლია...

ქ. ბურსაში ამბედის არქიტექტურული სახელისო, რო-

მელსაც „ბუდე“ ერქვა, მუდამ დასმარების სათხოვრად მოსული ხალხით იყო სავსე. მოდიოდნენ ქართველები, ჩერქეზები, აფხაზები, თურქები, ქურთები. ყველას სწედებოდა ამქედის ხელი. დიდი იყო მისი ავტორიტეტი. „ჩვენებურების“ ილია ჭავჭავაძე სარ-მუთქი, ვეუზუნბოდი, ვაი, რომ აღსასრულიც ილიასანიი პქონდა...

ჩვენი ცხოვრების ყველა წერტილში იანტრესებდა, პატარა სიკეთეც კი დიდად უსაროდა, პატარა სიავეს ტკივილად განიცდიდა.

ორჯერ იმოგზაურა საქართველოში. ბევრ ხალხს შეხვდა. ყველამ სითბო და სიყვარული აჩვენა.

საქართველოს კათალიკოს-პატრიარქის ილია მეორის აღსაყდრების მეორე დღეს საპატრიარქოში იყო მიწვეული. ძალიან დღეავდა. „მე მამამიანი რომ ვარ, არაფერია?“ — კითხვობდა წამდაწუმ და თავადვე პასუხობდა: „მერე რა, მინც ქართველი ხომ ვარო“. როცა უწმინდესმა ჩვეული სითბოთა მიიღო, მოეყვრა, დაძაბულობამ გაუარა და ცრემლები ვეღარ შეეკავა.

„1980 წლის 5 ივლისს ქ. ბურსაში მოკლეს ამაღლ მელაშვილი, მძიმედ დაჭრეს მისი ვაგი იბერია“. ამ ცნობამ შეძრა თურქეთი, შეძრა საქართველო. ეს ის დრო იყო, როცა თურქეთში ანარქია და ტერორი მქინეარებდა, როცა საქმე სამხედრო გადატრიალებამდე მივლიდა.

„ხელოვის დრო არა გვაქვს... ასეთი ადამიანების შემდეგ არ ტრიანს, მათგან მხოლოდ მგავალიან იღებენ“, — წერდა თურქეთში გამოშვებული აფხაზური ვაზეთი „ნართების სმა“.

მართლაც არ ქქონდა გლეხის დრო ქალბატონ იუქსილ მელაშვილს — ამჟღის ყველა განსაცდელის მოზარეს — მძიმედ დაჭრილ შვილს მოვლა სჭირდებოდა, ოჯახს — ვადარჩენა, იმ ოჯახს, რომელსაც მთელი „ჩვენებურობა“ სასიყვარულო შესწერებოდა.

ქნა იუქსელმა შეინარჩუნა ოჯახის ტრადიცია და გადასცა იგი შვილებს. თამარი მხატვარია, ქმარი იურისტი ჰყავს, ორ გოგონას, პატარა მასილაძეებს ზრდის. იბერია მამის კვალს გაჰყავს, არქიტექტორია, ცოლად ჰყავს, ასევე ცნობილი „ჩვენებური“ ოჯახის ქალი, თბილისის უნივერსიტეტის ასპირანტურის კურსდამთავრებული, მწვენიერი ეკა ირემაძე. ბაბუის გარდაცვალების 15 წლის თავზე, ზუსტად ბაბუის დაბადების დღეს, დაიბადა პატარა ამჟღებუა მელაშვილი.

სოფელ ჰაირიეში ხნიკლაძეების, ჯინჭარაძეების, ქოქლაძეების საფლავებს შორის დგას თეგრი მარმარილოს ობელისკი წარწერით „ამჟღ ოქქან-მელაშვილი“. მისმა მეგობარმა, არქიტექტურის პროფესორმა ჯენჯივ ერუზუნმა (წარმოშობით ლაზმა) საფლავის გაფორმებში ზუსტად გამოსატა ამჟღ მელაშვილის დგაწლი: „მან მიწის გართომული ჩვენი ეროვნული თვითშეგნება ასწია, აგვამაღლა, ჩვენც ავაყვით, მაგრამ ვერ კი გავეუტოლოდით“.

მართლაც, ძველი იყო ამჟღ მელაშვილით გატოლება, „ის სხვა იყო, არ ჰგავდა ყველას, სადაც აკრძალეს საქართველო, იქ იქართველდა... ბუქსს ეკიდა მთელი სიციცხლით... მარტო იმტომ, რომ იწვოდა, როცა იღვწოდა, რათა ძემს დედო-მემღვეთი არ დავიწყნადოთ“ (ფრ. ხალვაში).

სიზპირს ახსნა დანიელ

ნიანსნაკაპყვილის თიჯი

ახალი რამე ნახო — უცხოეთში წახვალ და უცხო ხალხს ნახავ. ახალი რამე ნაცავა — სიხარულისა და ბედნიერების ნიშანია. აბისი ჭამა — ავადმყოფობასა და რაიმე შეტრყობის მოაწვევებს აღმასის პოვნა — ნიშანია ქორწინებისა და ბედნიერი ცხოვრებისა.

ავადმყოფი თუ შენი თავი ნახო — კარგია და თუ ნათესავი — ავი.

არწივი ნახო — უცხო ამხავის ნიშანია, მხოლოდ ბოლო საყვითლია.

ბოლოის ჭამა — ცუდია, მტკობის ნიშანია. ხნელ ადგალას ჭვლია — შეტრყობის სიციულისა და სიბიჭლის ნიშანია.

ბრწყული — სიხარულია და გაბედნიერება ოჯახობისა და ნათესავისა.

ბუღის ხმა თუ გაიგო — ავი და საზიანი რამე გაიგონო. ბროლი რამე ნახო — დიდი სიხარული ანუ ბედნიერება მოგეტყვის.

ბაზმა — კარგია და მაღლიან საქმეს ახსრულებს. ბირინის ჭამა — ავადმყოფობის ნიშანია.

ვანის პოვნა — დარდი და ვარამა და ფიქრი მოიმატო. ვუბუში ვაღლოდ — ფოთრაკს ვაღვეურო, იმხუბო ვინცხობან.

ვვარვინონისობა ქორწინებულთათვის — დაქვრციების ნიშანია. ვვარვინონისობა ქალწულთათვის — დაქორწინების ნიშანია.

ვვოლი თუ მოჰქალი — უფუოდ მტრებსა მოკრევი. ვვარეზილი შენი თავი ნახო — ძალიან ცუდი ამხავია.

დატრია ნახო ანუ აწენება — ძალიან კარგია, გაბედნიერება არის და ცოლის შეტოვა.

დედა შენი თუ ნახო — შენთვის კარგია და ბოლოც კეთილია. დღვის ჭამა — ავადმყოფობა.

ვერცხლის ნივთები ანუ ხვდა რაიმე ვერცხლისა — სიხარებლობა. ვალის აღება — დარღის და ფიქრის შეტატების ნიშანია.

ვალის ვაღება — ჭირისა და ვარამის მოშორებას ნიშნავს. თოფის ხმა ანუ ვასროლა — ახალ მხავს მოაწვევებს.

თმა გახრებულად ვქრინებს — ნიშანია შეტდებისა და შეტატებისა.

თეგვის ნახვა — ავი ენა არის, ანუ ავად ხალხს ძრახვა. თეგს ჭამდა — ცუდი და საპაჯლობის ნიშანია.

თაფლის ნახვა ანუ ჭამა — ორჯერ შეტად ცუდია და ფოთრაკია. კოცნა ვინწეხი — კარგია და რაიმე დოჯლოთი შეიხატო.

კოცნა მეტრებისა — ძალიან ცუდია და საშიში ნიშანია. დღეების ჭე ნახო — ცუდია და საშუო საქმეს მოაწვევებს.

ლიმონის ნახვა — კარგია და რაიმე სიხარული შეიხატო.

მტრბნ-მარბნი

ახალგაზრდა ქალის ენციკლოპედია

ალბრისთ და პოთბინაბით

ახალგაზრდა დედების შეკითხვებს უპასუხებს ჩემი
ექიმი მიროსლავ მატოუშვიკი. დარწმუნებული ვართ ეს
შეკითხვები თქვენ არაერთხელ დაგაბადებთ.

— ბავშვი ფერმართალი მერვე-
ნება, სისხლნაკლებობა ზომ არ
გქენება?

— თუმცა სიფერმართალე სისხ-
ნაკლებობის ერთ-ერთი ნიშანია.
მაგრამ ბევრი ფერმართალი ბავ-
შვი სულაც არ არის სისხლნაკ-
ლები, ზოგჯერ სიფერმართალე
თანდაყოლილია, გენეტიკური.

ავადმყოფობის დადგენა მხო-
ლოდ სისხლის ანალიზით შეიძ-
ლება: ერთორციტებისა და სი-
სხლში პიგმენტების რაოდენობით.

ავადმყოფობის შემდეგ ბავშვში
შეინიშნება სისხლნაკლებობი-
საკენ მიდრეკილება, ამიტომ ბავ-
შვს უნდა მიეცეს რკინის შემცვე-
ლი წამალი და საჭედი. საბუნ-
დობრ საქონლის შავი ხორცი,
ფიჭობი, ელენთა, თირკმელი და
სხვა მიგნებლობა, აგრეთვე ხილი
და ახალი ბოსტნეული: მწვანე სა-
ლათა, ისპანახი, ყვავილოვანი
კომბოსტო. ეს იმიტომ, რომ გა-
მოყვანბრებულების პერიოდში ბავ-
შვი საჭიროებს რკინისა და ვიტა-
მინ C დიდ რაოდენობას.

— შეიძლება თუ არა ჭიჭიდან
სმას შევანვიო? (იგულისხმება
6 თვისა)

— რასაკვირველია, შეიძლება.
იმედ ნუ გქენებათ, რომ ბავშვი
მამინევი ისე დაიჭვრს ჭიჭის, რომ
სითხე არ დაეღვაროს. ჭიჭა პირ-
ნი ახლოს უნდა დააჭვრიწით.
ბავშვს უჭირს მიეჩვიოს ენის ახ-
ლებურად მჭიმარჯვებას. გაიხსე-
წით, როგორ გაეჭვირდეთ, როცა
კოვზით ჭამას აწყვეტებთ. ბავშვი
ენით უკან ავადება საჭმელს, რა-
დგან მას ერთმანეთში ერევა ბუ-
ბუს წოვისა და კოვზით ჭამის
დროს ენის მოძრაობა. ჭიჭიდან
სმა კი ენის სულ სხვა მოძრაო-
ბას მოითხოვს, ასე რომ აღჭურ-

ვთ მოთმინებით, ისევე, როგორც
ქოთანზე დაჯდომის სწავლებისას.
— ნუთუ ქოთანზე დასმასაც ამ
ასაკში უნდა მივაჩვიოთ?

— ბევრი დედა უკვე 6 თვიდან
სვამს ბავშვს ქოთანზე. თქვენ
ალბათ გაგიგონიათ, როგორ იწო-
ნებს თავს ზოგიერთი დედა:

„ჩემ ბავშვს 6 თვიდან სახე-
ვები აღარ დაეჭირებია“. ბევრს
ეს შურს. ვადაიწმევის საშუა-
ლება კი არ არის. მე კი ვიცნობ-
დი ერთ დედას, რომელიც სახე-
ვებით აბამდა ბავშვს სკამზე, რო-
მილსაც შუაში ამოჭრილი აქვს
და მანამ არ უშეხებია, სანამ ბავ-
შვის კუჭი არ იმოქმედებდა. ეს
სათოობთ გრძელდებოდა.

როგორ ვასწავლოთ 6 თვის ბავ-
შვს ქოთანზე სარგებლობა? ამის
წესები არსებობს, მაგრამ არა ზა-
ნერბლდვი ჯდომით.

ფაბიკულად დაშობადებული
ვიციალური სკამი — ქოთანი ამ-
ისთვის არ გამოდგება. ქოთანზე
ჯდომა იმ ასაკიდან უნდა შეუჩა-
ვიოთ, როცა ბავშვს ზურგი გამა-
რთულად და თავისუფლად უჭი-
რავს, უფრო ხშირად 7 თვიდან,
მაგრამ ჩვენი მიზანია ბავშვი დი-
დი ხნით არ იჯდეს. პირიქით,
რაც შეიძლება სწრაფად იმოქმე-
ლოს.

— მაგრამ ბავშვს როგორ გავა-
გებინათ ეს?

— აქაც პირობითი რეფლექსე-
ბის გზით. თქვენ ალბათ გსმენი-
ათ ცნობილი რუსი ფიზიოლოგის
პავლოვის ექსპერიმენტები.

საჭმლის დანახვა ძალიან იწ-
ველა ნერწყვის დენას. საჭმლის
მიმართის ზარიც ირეკებოდა.
რამდენიმე ხნის შემდეგ მხოლოდ
ზარის ხმაზეც ძალს ეწვეოდა
ნერწყვის გამოყოფა. ეს არის პი-
რობითი რეფლექსი. ადამიანსაც
უამრავი პირობითი რეფლექსი
აქვს.

— ხისუფთავის დაცვა თუ შე-

იძლება პირობით რეფლექსად იქ-
ცეს?

— გარკვეული ხარისხით და
გარკვეულ ასაკში. პატარა ბავშ-
ვისთვის ეს შეუძლებელია, რად-
გან არ ესმის, რას და რატომ მო-
ითქმედებისა. მაგრამ კუჭის
მოქმედებისას გარკვეულ რეფლექ-
სურ მოქმედებას შეიძლება მი-
ვაწვიოთ. ჯერ უნდა დააჭვირდეთ,
როდის ეწვევა კუჭის მოქმედება.
ბავშვი თავს ანებებს თამბის, ზო-
გჯერ იჭინთება და წითლდება.
ზოგის კუჭი კი ვაღვიძებს, ან
საჭმლის მიღებისთანავე მოქმე-
დებს. აი ამის უნდა დასვათ ქო-
თანზე რამდენიმე წუთით და მა-
ლევე ააყვინთ, მიუხედავად იმი-
სა, მიადრინოთ თუ არა შედგეს.
რამდენჯერმე კანტორებისას
უსათუოდ დაიჭვრთ საჭირო მო-
მენტს, და ბავშვსაც თანდათან გა-
მოუმუშავებთ რეფლექსი. ქოთა-
ნი ცვი არ უნდა იყოს. მასზე
ჯდომა — უსიამოვნო. ბავშვის
იძულება გამოიტყუვლია, არც სა-
თანამშობის გამოყენებაა საჭირო.
ქოთანზე დიდხანს დატოვებით
რეფლექს ვერ გამოიმუშავებთ.

რაც შეეხება ხნისაა ბავშვი, მით
ნაკლებად გეგუბა იძულება, თავ-
ისუფლების შესწავლა.

როცა პატარა აკეთებს, რასაც
მისაც მოითხოვენ, იგი რამით
უნდა წავახალსოთ.

— ნუთუ აქაც ტკბილეულით
უნდა დავახანჭროთ?

— განა ტკბილეული ერთადღო-
თია, რითაც ბავშვის წახალსე-
ბა შეიძლება? მოფერება, ტკბი-
ლი სიტყვა, შექება — საუკეთე-
სო წახალსებაა.

თქვენ შენისწული გქენებათ,
რომ ამ ასაკში რეავიჭრებს საუბ-
რის ტონზე. ტირილსაც კი იწ-
ვეებს, თუ ვაწყობთ უტყვით რაი-
ყეს, ხოლო ალბისიან კალბურ
სახე უბადრება. ასე რომ, ბავშ-
ვნი ყველაფერს გახსნობთ ალბ-
სიანი მოქცევით.

ბები და ბაბუა

ბები და ბაბუა დიდ პრივილეგია აქვთ — მათ შეუძლიათ ისე უყვარდნა შეილიძვილები, როგორც სურთ და მონაწილეობა მიიღონ მათ თამაშებსა და გართობებში, მაგრამ ისინი ბავშვის მოვლაზე არ ხარჯავენ დიდ ენერჯიას. ეს პასუხისმგებლობა მათ მოხსნილი აქვთ (თუ რა თქმა უნდა, ისინი ცალკე ცხოვრობენ) ამით თავიდან იცილებენ იმ შუხლა-შემოხლას და უსიამოვნებას, რაც ერთად ცხოვრების დროს უფრო ხშირია. ცხადია, ისინი აღმოკრთებენ შეილიძვილებს და მაგრანაც დიდ სიყვარულს იმკიან.

ჭატუება რომ ვთქვათ, ბები-ობა და ბაბუაობა, მშობლებისაგან განსხვავებით, შინ კერძის მოძალდებაზე წვალების საცდელ რე-სტორანში სადილობას ჰგავს, სადაც პირს იგემირებდნენ იმით, რასაც შენიუ სთავაზობს და, მიუხედავად ამისა, დროადრო რომელიმე მაინც ამფლავნებს მომსახურებით უკმაყოფილებას. სანიკრები, ბუნებრივია, კადვილოპტროიცი აღმინისტრაციის", ანუ ბავშვის მშობლების მისამართით გამოითქმის. კონფლიქტი ხდება არა ბები-ბაბუასა და შეილიძვილებს, არამედ უფროს და ახალგაზრდა მშობლებს შორის. ძირითადი მიზეზები ასეთია:

1. ბები-ბაბუა ბავშვებს ისე არ ეპყრობიან, როგორც მშობლები.
2. უფროს და ახალგაზრდა მშობლებს შორის პირთა სხვადასხვაობის საფუძველი ნამდვილად არსებობს.

მშობლები ფსიქოლოგიურად დაწინაურებული აღმიაგნები უნდა იყვნენ, მაგრამ სწორად ეს სიმწიფე აკლათ ახალგაზრდებს, რომლებმაც ალღო ვერ აუღეს, ვერ ისწავლეს საკუთარ მშობლებთან თანხმობით ცხოვრება, როცა ახალგაზრდა დედა გადაწყვიტოს შვილის აღზრდაში არ გაიმეოროს ის შეცდომები, რაც მის აღ-

ზრდაში დაუშვეს მშობლებმა, რა გინდ საქმბარი იყოს ეს გადაწყვეტილება, პირიზონტზე მაინც სა-ადრო ღრუბელი ჩანს. ასეთი მი-დეობა იმის მანიშნებელია, რომ ახალგაზრდა ქალს ჯერაც არ მოშუშებია ჭრილობები, რაც მის ფსიქიკას მიადგა ბავშვობაში, რა-შიც იგი მშობლებს ღრმად შე-უღებს და შინაგანად გაღიზიანე-ბულს არ სურს მიიღოს მშობლე-ბის რჩევა. ეს ცხადია, ყოველი-თვის როდია მის მოსაზრებათა სი-სწორის გარანტი. ახალგაზრდა დედა ფიქრობს, რომ მისი მშობ-ლების შეხედულებანი ბავშვის აღზრდაზე მოძველებულია, არა-პროგრესულია. ეს შეხედულებანი სულაც არ უწყობს ხელს მის თვითღამკვირდებას. პირიქით, ახალგაზრდა დედა ღრმად შე-გრძობის მსხვერპლი ხდება, რა-საც მასში იწყვეს მშობლებისად-მი მტრული დამოკიდებულება და ის ვერაძიობა, რომ თვითონ მასაც აღზრდაში ყველაფერი კა-რავდ რიდი გამოუღებს.

ეს სიმძლევე ათმაჯად იზრ-დება, როცა საქმე დედაშობითი დამოკიდებულებას ეხება. თუ რძალი და დედაშობილი ცოტათი მაინც ეგვიანობენ ქმარსა და შვი-ლებს („შვილის სიყვარული წამა-რთავა“, „მგონია დედამისი უფრო უყვარს...“) მაშინ რძალი ახლო არ იკარებს დედაშობლის რჩევა-დარიგებას.

რაგინდ სასარგებლო უნდა იყოს უფროსი ქალის რჩევა, სე-ქციელი, იგი გაგებულია, როგ-ორც რძლის ატორიტეტის შე-ღაზება, აქედან გამომდინარე შე-დეგებით ამგვარი პრობლემის საუკეთესო გადაწყვეტა მისი იგზირებაა. ახალგაზრდები მა-ნამ არ მიიღებენ რჩევას და შე-ცდილიან თავის საქციელსა და თვისებებს, სანამ თვითონ არ მო-მწიფდებიან საამისოდ.

ნებისმიერ შემთხვევაში უკე-თისა ცალ-ცალკე ცხოვრება, ბე-

ბია და ბაბუა ბავშვის ცხოვრება-ში უნდა შევიდნენ, როგორც გან-საკუთრებული საბუიო რამ. მათი შეილიძვილებთან ურთიერ-ობის საფუძველი უნდა იყოს გართობა, დასვენება, როგორც კი ისინი აქტიურად ერთვან ბავ-შვის აღზრდაში, საქმე რთულდე-ბა. ბავშვი ცოტა არ იყოს, იბნე-ვა, რადგან მშობლების გარდა, სხვა ატორიტეტებსაც აღმოაჩნეს. ამიტომ ზომიერების გრძობა ყველაზე საჭირო სათნობაა ბები-ისა და ბაბუისათვის. ისინი უნდა ეცადონ ჩაუნერგონ ბავშვს, რაც მის მშობლების სწლადით და აცა-ნობით ახალგაზრდებს თავად და-წყვიტონ ყველა სადავო საკითხი.

ახალგაზრდების მხრივ ყველაზე თვითრული იქნება თავიდანვე თვითონ დაიწვიონ შვილის აღზრ-და და ბუბის ძიხად და აღზრ-დედელ ნუ გაითვალისწინებენ. უფეზობისა დროადრო მოიწყვი-ონ, რათა გაიხარონ შეილიძვი-ლის ნახვით, ითამაშონ მასთან, გართობონ და თვითონაც მიიღონ სიამოვნება.

რამდენიმე წლის შემდეგ უფ-როსები თვითონაც მკაფიოელი იქნებიან, რომ ურთიერთობა ბებ-ბაბუას აუწყო.

საერთოდ კი, დარწმუნებით შე-იძლება ითქვას, რომ ბები და ბაბუ, რაც არ უნდა ათამამდნენ და ეფერებოდნენ შეილიძვი-ლებს, ვერაფერი ხიან ვერ მი-აყენებენ მათ. პირიქით, განუბტკი-ცებენ საკუთარი თავის რწნებას იმის შეგნებით, რომ მათ ჰყავთ ცოცხალი უნაზღოლი, მოყვარული, სა-კუთარი „თოვლის ბაბუა“, რომ-ლებიც მათზე ზრუნავენ და ყვე-ლაფერს აკეთებენ მათი კეთილ-დღეობისათვის.

რაც უფრო მტკიცეა ეს გრძობა, მით უფრო მეტი სითბო და სი-ამტკბილობა ტრიალებს ოჯახში.

პულასნიორდ გმსაზარებაჲ კართული კოპედიორგაფიის დიორტატის —
 კრლიკარაჲ კაპაპაის პალეოფილი, ფილოლოგიურ მკვნიერაჲთაჲ
 დიქტორი, ლიტერატურის ინსტიტუტის წამყვანი მკვნიერ-მანაფორმელი
 ბანანა კაპაპაი

მამა

მანანა კაპაპაი

— ქნო მანანა, გვიამბეთ ცოტა რამ თქვენსა და თქვენი
 ოჯახის შესახებ, რომელსაც დიდი დრამატურის პოლიკარე
 კაპაპაის შთამომავლობა ჰქვია, ხომ არავისში იფთჳა მამის
 ნიჭმა?

— გენიოსების ნიჭი მათი კუთვნილებაა, ღვთისგან ნა-
 მოძები. მომავალი თაობა იტყვის, თუ ვინმეში ნაპერწყალი
 მიწის გამოკრება.

ოთხნი ვიყავით — სამი და და ერთი ძმა. და პედიატრი-
 ის მეცნიერებათა კანდიდატია, ოთხნი შვილის ღედა —
 ნათელა კაპაპაი, ლაზეროთერაპიის სპეციალისტი, მზია
 ლიტერატორი — მარშან გარდაიცვალა. მამა ისტორიკოსია,
 ობილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტში მუშაობს. მყავს
 ერთი ქალიშვილი, მომავალი მხატვარი მარიამ გირკელიძე.
 მუეულე სიკო დრეკელიძე მოქანდაკე, მამაჩემის საიუბილეო
 თარიღთან დაკავშირებით დიადვა მისი ქანდაკება დავით
 აღმაშენებლის პროსპექტზე. ღედა — ლიუდმილა მიხაილიდი
 ბერძნული წარმომოხის ქართული განსლათო, კარგი მთარ-
 გმწელი და ლიტერატორი, ულამაჳესი ქალი. დიდ
 მსახიობურ მომავალს უწინასწარმეტყველებდნი, წარმატე-
 მით გამოდიოდა ქუთაისის თეატრის სკანაზე, იქ გაიღნეს
 ჩემმა მშობლებმა ერთმანეთი, მამა 10 წლით უფროსი იყო
 ღედაზე. დედამ ქორწინებისთანავე უარი თქვა ყოველგვარ
 პირადულზე, შეეწირა სრული ამ სიტყვის მნიშვნელობით
 მამაჩემის შეოქმედებას. ოჯახი, ქმარ-შვილი იყო მისთვის

ყველაფერი. კაპაპაეების ჩვენი შტო ილორის წმინდა გი-
 ორგის კუთვნილება იყო. ოჯახის სამაგიდო წიგნი იყო მიზ-
 ლია, მორწმუნე ოჯახი გვეონდა. ჩემი ლიტერატურული
 გამოკვლევები დაფუძუნა მიზლიურ ლიტერატურას, სასუ-
 ლიერო პოეზიას. ასე დიწერა ჩემი წიგნი „ქართული რო-
 მანტოზის ეროვნული საფუძვლები“. 1962 წელს გაბედეს
 და „მნათობში“ დამეჭდეს ჩემი ლიტერატურული გამოკე-
 ლევა „ღვით აღმაშენებლისა და დემეტრე მჭვის ლირიკა“,
 პარიზიდან მოვიდა გრიგოლ რომაქიძის წერილი, მოს-
 წინებოდა. დიდ წინააღმდეგობებს წავაწყდი, როცა მრუმ-
 ჩოვი ეწვია საქართულოს, ჩემი თავი წარუდგინეს,
 როგორც ანტისაბჭოთა მოღაჳე, „ნეგესტიაში“ ჩემზე წე-
 რილი დაიბეჭდა, მარლს მდებნენ მეფუების პოეზიაზე წე-
 რსო, აკრძალული იყო მამინ ეს თემა. თითქმის ყველა რე-
 დაქციის კარი გამოიკეტა ჩემთვის.

— როგორ იყო მამა ოჯახში, შვილებთან, შტრ-
 მოყვარესთან?

— მეგობრული, თბილი, მოსიყვარულე, უბრალო, უპ-
 რეტენული, მისთვის გულხი ისეთივე საპატრიცეზული იყო,
 როგორც აკადემიკოსი. შესანიშნავი მენსიერება და კრიტი-
 კული ანალიზის უნარი ჰქონდა. მუდამ გვიჭირდა ეკონო-
 მიურამ, მაგრამ ჩვენი სახლი მიიწვ საცეს იყო ღარიბი ნა-
 თესაგებით. სტუმართმოყვარე ღედა განაგებდა ოჯახის ბიუ-
 ჯეტს, გაჭირვებულს უუფდდა ლუკმას. მამაჩემს მტრები,კ
 კი ეცოდებოდა. რამდენჯერ უყუდა მათთვის წამალი,
 დიდი უნაკემატეც განსლათო, ბოლომდე კი არავის
 გაწირავდა, სასტიკად ეზრუნებოდა ევრეთუღებულნი „ჩა-
 მმეებში“, მათდამი დაუნდობელი იყო. როცა ლაპარაკობ-
 და, შეუმასუფებელი არავინ ჰყავდა.

— თითქმის ნანგვარი საუკუნის წინ უარყო დრამა-
 ტურება „კომუნისმი“, „სოციალიზმი“, „საბჭოეთი“. თქვენ
 თუ იცოდით მამინ ამის შესახებ, არ გეწმინდოათ?

— შეხლულელები ვიყავით მუდამ. მას არ შეეძლო
 სხვანაირად ეწერა და ეცხურა. ოცდამეცხემი ღმერთმა
 გადაგვარჩინა, მამის ღვთაებრივმა სიბრძნემ და წინდასთე-
 ლეუბამ გვიხსნა. მუდამ გვასწავლიდა, ბოროტება წარმო-
 შობს სიძულვილს, შორს ჩვენგანო, სიძულვილით იყვნენ
 მამინ ადამიანები ერთმანეთისდმი გამსჭვალული. ასევე
 მიხვდა საფრანგეთის რევოლუციის დროს, უღანაშალოებმა
 ერთმანეთი რომ ამოწყვიტეს. როცა ეშმაკები ებრძვიან
 ერთმანეთს, ყოველივე კრახით მთავრდება, კვილით ადა-
 მანი ბოროტობი ძალისგან იღუბება, რადგან ბოროტს გერ
 გააძლბ სისლბით, მუდმივ ბორჩილებას ითხოვს შუნგან.
 ასეთი იყო ჩვენი ოჯახის ცხოვრების წესი.

ხელოვნების პირველ დეკადაზე უნდოდათ „ყვარყვარეს“ წაადგო, იღუვრად მუდებლად ჩათვალის სპექტაკლი, ამ მოტივით თქვენს უარი.

— მაინც როგორ მიიღა მამა „ყვარყვარეს“ შექმნამდე. ხომ არ ჰყავდა მეტ-ნაკლებად რეალური პროტოტიპი ამ უკვდავსა?

— ჰყავდა. მთელი თაობა კომუნისტების ლიდერებისა საქართველოშიც და რუსეთშიც ყვარყვარეს პროტოტიპი იყო. მამა შესანიშნავად იცნობდა ამ წრეს, თუცა, მათ უარნაყო ტკივილი მიყვარს. ამ ადამიანების ბუნების განსხვავება, მათთან ურთიერთობებმა, განსაკუთრებით რევოლუციის ეპოქამ დაანახეს ლიდერის ტიპი, ყვარყვარეს სახე ზოგადია. იგი აწმეომი, წარსულში და მომავალშიც მარადილი იქნება.

— თქვენ როგორ მიიღეთ რომერტ სტურუს მიერ ამ რამდენიმე ხნის წინათ დადგმული სპექტაკლი „ყვარყვარე“, რომელშიც ჩასმული იყო სცენა ბრეტისის პიესიდან (სართურ უის კარაიერი)?

— უარყოფითი დამოკიდებულება მაქვს რეჟისორის მიერ სპექტაკლის ასეთი გადმოსვლისადმი. მართალია, სპექტაკლი ნიჭიერად იყო დადგმული და მან ასალი სცენური სიცოცხლე მიანიჭა დრამატურგის ამ უკვდავ ქმნილებას, მაგრამ რეჟისორს ჰქონდა ისეთი თამაში წილისღებები, რომლის უღმრთესი, მამა რომ ცოცხალი ყოფილიყო, არავის მისცემდა. არავინ იფიქროს, რომ უარყოფითი დამოკიდებულება მქონდეს სიხარლის მიმართ, დღეს რეჟისორები თავისუფლად ექვეყიან ავტორისეულ ტექსტს, რაც გამოიწვევს ერთმა გარემოებამ, ძნელია აყვლა ამ სიღრმისა და სიჩაფიქრის გადაწყვეტა სცენაზე, რომელიც მწერალმა ჩადო და ჩაიფიქრა თავის ქმნილებაში. ამიტომ ექვსი რეჟისორი გამოსავალს, რთულ სათქმელს ზოგჯერ გარეგანი ეფექტებით ცდილს. დაუშვებლად მიმაჩნია გენიოსების მიერ შექმნილ ნაწარმოებებში რეჟისორების უბიძიო შეღისფაური, საკუთარი სათქმელის შეტანა. რაც შეეხება ბრეტისის და კაკაბაძის ერთ ასპექტში წარმოდგენას, ეს არამთავად დაუშვებელია — სრულიად განსხვავებული, სხვადასხვა მსოფლმხედველობის ორი ავტორისა. მამამ ბრეტისი 1971 წელს გაიცნო, როცა მისი თეატრი ვასტორიანოვს ჩამოეფა თბილისში. მასზე უარყოფითი შეხედულებისა იყო. ბრეტისი კომუნისტი იყო. მამა — ანტიკომუნისტი. ბრეტისი — ურწმუნო, მამა — ჭეშმარიტი ანტიკომუნისტი. ბრეტისი — ცინიკოსი. მის შემოქმედებას პოეზისთანავე სეაფერი აქვს. პოლიკარპე კაკაბაძის შემოქმედება მთლიანად პოეზიაა. მართალია, „ყვარყვარე თუთაბერი“ პროზაული ფორმითა დაწერილი, მაგრამ იგი ნამდვილი პოეზიაა, მეტყველი, ბიბლიკური პოეზიაა. ქრისტიანული პოეზია ფსალმუნებიდან იღებს სათავეს, მე არ მერიდება ამის თქმა, ბიბლიური პოეზიაა პოლიკარპე კაკაბაძის შემოქმედების ლიტერატურული საფუძვლები.

— თქვენ, ალბათ, კარვად გეხსოვებოდათ ის წლები, როცა, რჩილად რომ ვთქვათ, მამათქვენს არ წყალობდნენ. ვინ გვდავთ მხარში, ვინ ამხნევედა ოჯახს, ვისი ინიციატივით ხდებოდა, რომ პიესები მაინც იდგმებოდა?

— მის მთელი ცხოვრება არ წყალობდნენ. ეს ბუნებრივია

იყო. იმ წყობილების იდეოლოგიას უწინააღმდეგებოდა მამის შემოქმედება, რომელიც მას უწყვეტ ცხოვრება, მკაცრი აზროვნების მოიპოვებდნენ ადამიანები, რომლებიც უღოდეს გმირობას და თავგანწირვას იჩენდნენ. პირველი იყო კლდე მარჯანიშვილი, რომელმაც დადგა „ყვარყვარე თუთაბერი“, ეს იყო ნამდვილი ვადატრიალება ქართულ თეატრალურ ცხოვრებაში.

ჩვენი ოჯახის ყველაზე დიდი იმედი და გამაშინებელი იყო მამა. სულთი მალად და გაუტყმელი, ოჯახს მუდამ იზიარებდა მის შიორ-ვარამს, ყოველდღიურად მისთან ერთად განიცდიდა იმ საშინელებას, რაც არცვლე სუფვდა და შემუქრობდა მწერალს. სიყვდილის სასჯელი ყოველ წუთს იყო მოსალაგებული. მამის ბეგრი მეგობარი 1924 წელს დახვრიტეს, ბევრიც ოცენაიღებდა შეიწირა, ზოგმა ვერ გაუძლო დროს და დაიხოვა, სულთი ვატყუნენ და დაიხოვდნენ. იმ მწერალთაგან, რომლებმაც დიდი ვაჟკაცობა გამოიჩინეს, იყო დიმიტრი ბენაშვილი. იგი თავგანწირვით იზიარებდა მამის დასაცავად. 1946 წელს დაიგვა „კახაბერის ხმალი“ (გენერალური რეპეტიციის პარტისე). ბატონი დიმიტრი მაშინ მწერალთა კავშირის მარტოკომი იყო, „ყვარყვარეზე“ არანაკლებ მწვავე იყო სპექტაკლა. ძლიეს ვადარბა მამა დაჭყარს. მაშინდელი „ცეკას“ მდიონები შედგებობის ატორებს უყურებდნენ, როგორც კვევინს იდეოლოგურ მტრებს. მუსტაც ვეტყვით, „ცხოვრების ჯარაში“, რომელმაც ძლიეს ისილა დღის სინათლემ, თანთა პოლიტიკურმა მოღვაწემ ე. წ. გააღვინა მამა პირმა ორთხი მამა შეიწინა და აყვლა მოისხა მარჯანიშვილის თეატრის სცენიდან.

— რამდენი ნაწარმოების ავტორია პოლიკარპე კაკაბაძე, ხომ არ მინარა რაიმე გამოუქვეყნებელია?

— მისი პირველი ნოველა იყო „ბრძენი მოქანდაკე“, შემდგ რევოლუციის ამსახველი პიესა „გუზაჯავაიდიწე“, რომელიც წარბტებით დაბდა ბაქოში, სადაც ქართული დასი მოღვაწეობდა. მომღვერო თუესობია: „სისხლი სინათლემდე“, „სამი ასული“, „ლესაპონის ტუსაღები“, პოპულარული „ყვარყვარე თუთაბერი“. შემთხვევით ანტიტიტავებული ფოლკლორული გიმრის ნაგარქვევის ნიღბით აღჭურვილი ვაიძვერა მდღროვე ყვარყვარე ზოგადსაკობრობის ტიპია. მომღვეროა კომედები: „კოლმუერნის ქორწინება“, „კახაბერის ხმალი“, „ციცინათლა“, „პაქრობა“, რომელთა საფუძველზე მოგვიანებით „ცხოვრების ჯარა“ შექმნა მწერალმა. მარალღურად დრამატურგი ინტენსიურად მუშაობდა ისტორიულ დრამისა და ტრავედიის ფანრში, ამის დასტურია დრამები — „მეფე ვანტანე პირველი გორგასალი“, „მეფე ნაბარტ მეფემდე“, ტრავედი „მეფე დიმიტრი თავდადებელი“. ნიშნაობლივია, რომ დრამატურგის ყველა ქმნილების გმირი დღემდე ინარჩუნებს ატულულობას. სანატიტურისა დღემდე უცნობი პიესა „ლოპიანე“, რომელშიც ასახულია საშუალო სოციალიზმის სისახევე, რასაც კავობრობის ისტორიაში პრეტენდენტი არ მოქოვებია. წინასწარმეტყველურია დრამატურგის სიტყვები, რომელიც ტრადიციის სიყვდილმა ათქმევინა — რაც არ უნდა მოხდეს, ეს აღარასოდეს განმეორდება. სოციალიზმის უარყოფამდე კიდევ დიდი დრო იყო.

ადამიანებმა მოიშორეს „კომუნისტური“ წყობილები

ბორკილები, თურმე როგორ მოხუხრებიათ სიყალბე, სიცრუე, დესპოტიზმი, სისხლის ნიაღვრები, ცხარეკლბულები, ამაზე უფრო თქვენს მათმა თავკაცებამაც კი. დრამატურის შემოქმედებამაც აქვრდა „სამჭოური სოციალისმისთვის“ დამახასიათებელი ტკივილები, ტრაგიზმი, დრო, სადაც გაუფასურებულია სიკეთის ყველა ფენომენი, დამცირებულია და უარყოფილია სული, უარყოფილია ღმერთი, აკრძალულია ღოცვა, უზარალოდ რომ ვთქვათ, ყველაფერი თავდაყირაა.

სოციალისტური რეალიზმი, ესაა იდეური ნაყოფი იმ ქვეყნისა, სადაც სახელმწიფოს სათავეში იდგან მთავარი დამხანავე — ბელადი და მისი გუნდი, მკვლევები, დემაგოგები, ცინიკოსები, ათეისტები, ინტელექტუალური ბანდოტები, უფიცები, ქურდები, რომელთაც ძალუძთ კეთილი ბოროტად წარმოაჩინონ, ბოროტი — კეთილად, უნიჭო — ნიჭიერად, მხდარი და არაშხდა — გმირად, ხალხის მეგობრად. ასეთ გარემოებაში იცხოვრა პოლიკარპე კაკაბაძემ, თითქმის დევნილობაში გაატარა მთელი თავისი ცხოვრება.

— დღეს მ-ნი პოლიკარპე რომ ცოცხალი ყოფილიყო, როგორ ფიქრობთ, რა აზრის იქნებოდა დღევანდლობაზე?

— გაიხარებდა, საქართველო რომ ჩამოშორდა რუსეთს. ეს მისი სანუკარი ოცნება იყო, მაგრამ რომ შესრულდებოდა, ქართველების დაბრუნებას, მაშინ როცა შეეძლოთ თავისუფლება ეხეიმათ, ნამდვილად დაიტანჯებოდა. 79 წლისა გარდაიცვალა, 1972 წელს. საიექცლევ მიჯაჭვული ერის თავისუფლებაზე მელაპარაკებოდა. ღრმად სწამდა, სამჭოთა კავშირი დაიშლებოდა. იგი ამაზე ჯერ კიდევ მაშინ ფიქრობდა, როცა სამჭოთა სისტემა ურყევი ეკონათ. თვლიდა, რომ სოციალიზმი განწირული იყო. ამ თემამ მის ნაწარმოებებში მოვა ასახვა. დამუყვიებით ამბობდა: რუსეთის იმპერია ხელგეურად შეკოწიწებულია, დაღება დრო, ყველა ერი თავისთვის წავა, რუსეთი დარჩება მის ბუნებრივ საზღვრებში, პროცესი იქნება მტკივნეული, მოყვება უამრავი უკანონობა და შედეგობები, რაც მთავარია, ეს გარდაუვალია, უკან აღარ დაბრუნდებაო.

იდეა, რომელიც შეწოდდა „კახაბერის ხმალი“ გამოხატა ხალხის სიტყვებით — „მოვიდეს სამართალი“, თანდათან იძენს რეალურ ძალას.

ნაწალი ბუკია

ქალი კრიზისობათა ლაბირინთში

ქალებს რუსეთშიც უჭირთ

რუსეთის ქალების სოციალურ მდგომარეობასა და კოველდორ ცხოვრებაში საბჭოთა სისტემის რღვევას დადებითი ძებრები არ გამოუწყვია. პოლიტიკური პარტია „რუსეთის ქალები“ ბევრს ვერაწერის აცხებებს რუსეთში მდებარე ერი სექსის მდგომარეობის გასაუმჯობესებლად. ქვეყანაში საბაზრო ეკონომიკის შემოჭრამ ქალების მდგომარეობა კიდევ უფრო დააძინა. მაგალითად, რუსეთში საშუალო მამიებულ 40 წელს გაეცალბულ ქალებს, საწარმოები მამინებე უკან ისტუმრებენ. უჭირთ მიზნებში ჩაბმულ ქალებსაც. რუსეთის პრესით ფართოდ რეკლამირებული თითო-ორილა წარმატებულად რუს ქალები-ბუნესენი, განზოგადოების საშუალო-და ალბათ არ გამოდგება. ერთი სიტყვით, რუს ქალებს უჭირთ ფიზიკურად, სოციალურად. ოფიციალური მონაცემებით, 1995 წლისთვის ქალები ფედერაციის მთელი მოსახლეობის 53%-ს შეადგენენ. ამასთანავე, თუ 70-წლიან ასაკობრივ ჯგუფში ქალ-

ბი აბსოლუტურ უმრავლესობას შეადგენენ (ანუ სამჯერ აღმეტყებათ ამ მამაკაცებს,) 20-25 წლამდე ასაკობრივ ჯგუფში ქალები მამაკაცებზე გაცილებით ნაკლებნი არიან. თუ რუსეთში მამაკაცის სოციალისტური საშუალო ჩანაგრძლივობა 57 წელია, ქალისა — 0,3 წლით ნაკლები. 15 წლის განაკლებობაში, რუსეთში შობადობის კოეფიციენტი 2,626-დან 1,386-მდე შემცირდა, ხოლო სოფლებში, კი ეს მაჩვენებელი თითქმის ორჯერ დაეცა.

სოციოლოგიური გამოკვლევების თანახმად, 18-19 წლის ათასი ქალიდან არც ერთს მოეპოვებოდა ბავშვის განჩენის არანაირი პენსიეტევა არა აქვს. 403 მხოლოდ 1 ბავშვის ყოლას აძებრებს. 20-24 წლის ათასი ქალიდან მხოლოდ 155 აძებრება დღვობას. მეორე და მესამე შვილის განჩენის მსურველი დღვების რაოდენობა გახუხრულად მცირდება. ამავე დროს, დემოგრაფები მოწმობენ, რომ რუსეთში სწრაფად იზრდება იმ ქალთა რიცხვი, რომ-

ლებიც ბავშვებს ქორწინების გარეშე აჩენენ. რუსეთში ასეთი ბავშვები 15% შეადგენენ. ქვეყანაში ბავშვთა 40%-ზე მეტი სიღარიბის ზღვარს დაბლა ცხოვრობს. რაც შეეხება რუსეთის ქალების ხელფასს, თუ 10 წლის წინათ იგი საშუალოდ მამაკაცთა საშუალო ხელფასის 70% შეადგენდა. სადღეისოდ 40% შეადგენს. ამ შემაშფოთებულ მონაცემებზე ხელისუფლება ჯერჯერობით ამ მდგომარეობით, ან კიდევ დაბირებებით რტავობებს. რომლებსაც, რა თქმა უნდა ცოტას სჯერა. როცა ოქტობრის ცნობილია, 1917 წლის ოქტომბრის პუტის რუსეთში, საწყისი ბიძგი პეტროგრადის შში-ინი ქალების გამოსვლებმა მისცა, რომლებიც პროდუქტების მალაზიების შეეხებენ და მასობრივი არეულობები მოაწყვეს. ვინ უწყისი, შეიძლება დღევანდელ არასტაბილურ და ნახევრადშორიერ რუსეთში, მისი ქალები კლავ გაზდენ არეულობის წამომწყვებნი.

ჩემი ღვაზის ქრონიკა

(გაგრძელება. დასაწყისი იხ. № 7-9)

ტასო ბაბო სულ პატარა გათხოვეს, რიგი — „დღეთა წიხი“ ქმრის ხელში მომივიდაო. დღეობაში წაბუდანი, პატარა დარია თუ „ზოზუკა“ ემილი მისთვის. ტუშე, გახარებული უყარად, პაპაჩემი ამ ღერს დიდი ხუბის ტუან მიამაღული „სინჯავაჲ“ თურმე ამ ბავშვს. ცოლად ზეჯარდა.

ო, დაგუენის ღმერთმა ნათელი, ტასო, ბაბო — ჩემი ბავშვობა შენს კალაშნიკი წითელი ფოთლოა რომ გეშოვნა, ჩემთვის მოგინებარე. ვერ ვიტყვი — დინჩი, მშვიდი, იყავი-მეთქი. რაღაცა შფოთავდი შწირად, ხან ბაღისათვის, ხან რუსთვის (სარწყავი რუსთვის). უყვარდა მშვიდების თავგადაღულად. განსაკუთრებულად ბედნიერებით ამბობდა: „ჩემი გიორგი!“ ეს რაღაც გიორგი დინჩი, მშვიდი, კაცობიერად იყო.

ტასო ბაბო და მე მეგობრები ვიყავით. მიყვარდა უზომოდ. მე-ზომლის ქალები მარბაზებდნენ — რას ვიყვარ, ეგ გზაბა, გაღა-სადგები ბაბაო. მე ვტიროდი. კედში იდგებოდი. ერთი დიდი ქიბე ჰქონდა ქვედატანზე. სადაც უნდა წასულიყო, რაც უნდა მიეცათ, ჩემთვის ინახავდა ამ ქიბეში. დამით ზღაპრები — საწუად კაცზე, ანგის ყვავილზე (ჰო, „ანგის ყვავილი“). ფასკუნზე, ამირანზე.

დღე-ღამე თბილისში შევადე. ვიყავით ორივე ერთად, ფერულ ხალხში. ბაღითი ძროხა გვება, ტახტზე წაწეით და ძროხაც აჟამიანიეთ დავფეშვინავდა, იცოვნდა. შუაგამისას ვავლეძიებდით და ღვინის ხან ვგვამოდა. („ღვინა“ ქართული ტყვას ჰქვია) ბაბო ამბობდა, ეე, ახისისთავი ღვინიაო. მე — ბერძენულან-მეთქი. მერე შიშვადებოდა და აღბლის კაცო გვედოდა ცხრალიც, იმას უყვანიდა. მორე ხივ დავიციებინდი. წვიმდა და უყარზე სავაჯოდ ვიყურებოდი. დღით, საჭმით რომ დავიდებოდა, ანდა დერეფანში მივრულ ვეებთან კერაზე ჰქონდებოდა კაცზე, მე „ბიძია თონას ქობს“ ვუთხობოდი. ცრემლები და-აღუბით ჩამოვდილოდ ორივეს. კახის კალთით მოიქცებოდა ცრემლებს და წიქლად-კრულვას უთვლიდა ბატონებს. აჰ, ზო ამოქრულა მგათოთი ქოქიო.

... და ვ აღ ღ ღ .
5 035018 1977

ღმერთო, რატომ მიმატოვე. მე მიზნა დავწერო, შევქმნა — დიდი რაბ.

წუხებდ მირზა გელვანის 60 წლისთავისადმი მიძღვნილი საღამო იყო ფლანგოში. კომკავშირის ცენტრალურ კომიტეტის თანხლებით. არ წავიდე, ტელევიზიის ვუსმენდი. კარგახანია ასეთი მშვენიერი საღამო, მშვენიერი და ამაღლებული საღამო არ მინახავს. ის იყო ზეითი პუიზისა. პოეტური და მომხიბვლელი. იყო ერთი შარტავის ზეირი გამოსვლა. ჩანსულ ცოტა გუაგრეტელდა სიტყვა-აღმადებული, თვალზე ცრემლმომდგარი ლაპარაკობდა რევუ მარგინა. ნიკა ავაიშვილი მთლად მოტეხილია, მაინც ყოჩაღად (შეძლებულიადაც) წაიკითხა სიტყვა მირზას ოჯახზე. ლექსებით ბებრი დაბოვდა. ესე იგი, მირზა 4 დინის დაბადებულა. „ღაო, რინდა, ვილოცავ შენი მირზას დაბადების დღეს!“ — მიმართა ირაკლი აბაშიძემ.

სიმარტონის შესახებ

მე მიყვარს მხოლოდ ჩემი ბავშვები.
მიყვარს დედა.

ვეთაყვანები მიწას, სადაც მამა წევს. მაგრამ მეშინია იმ მიწის. სხვა სიყვარულით არაინ მიყვარს, დღისბინა არაინ მიყვარს. სოლოდ გატარაზე ასე მდგრადნენ ხალხი: „სიყვარულით არის სტანჯვა (ღაბ სტანჯვა) და არ არის ნეტარება, მაგრამ მაინც უყვალს ვუღი ამ სატანჯველს ტანება.“
ბუღბურთაყოფი და სასაცილო სტროფა, მაინც არის სიმარტონის

წაწილი. ბედნიერება — მე აღარ ვიტანებო. ვარ თავისუფალი, როგორც ფრინველი. მე ვიცი ახლა, შთავგონისთვის მიყვარდა უკუდღოვის. შეუგნებელი იყო ასე. ახლა მესხის — იმიტომ, რომ შთავგნება აღარ არის. შარზანნი, შარზან მეგანა მიყვარდა და მთელი ცოლი დავწერე. ის ლექსები ჯერ არ გამოქვეყნებინა, ძალიან მიყვარს, იმიტომ რომ კემშარბიტი ტანვითი შექმნილია ყოველი მათგანი. მრტხვენია მათი გამოქვეყნების — ორმოცდაათი წლის ქალი სატრფიალო ღირიკას წერსო. არადა, როგორ მიზნა ქალიშვილებმა, გოგონებმა კვლავ შეიყვარონ ისინი, როგორც წინათ ჩემს ლექსებს.

ერთი სასაცილო რამ უნდა გიხსნათ: ზოგჯერ, დამით ვდგები აივანზე და ვუხუბნები ქარს, წვიმას, შთავგნ ფრანკს: „შე უნ მიყვარხარ!“ „მე შენ მიყვარხარ!“

10 ნომემბერი

ღამეწყო კვლავ კითხვზე შეშლა. ღამებებს ვათენებ, ვეითბულო...
ვითბულო...
ვითბულო...
ზოგჯერ ხელაბლა.

ვთვებდ ხელს თავის ქალაზე, და ვამბობ: კო, მაგრამ, რისთვის ეს სისხვებ, ეს გაბრუნება, — როცა ბოლოს მაინც ვწეა.
წვიმს ბების შიშველი. ფოთლები ფარფაცა ვეითბობ. ხანდახან ნათელი რამე.

ხანდახან კვლავ მძიმე განწყობა.
საერთოდ მოქანტული ვარ. ვფარფაცებ მეც იმ ფოთლებივით.

უცე ვრწმუნდები: ჩემი ოთარი გენილურია ბავშვი.

რა ცოდნა, რა უსიტემო კითხვა (ახე ჭობს). რა ღრმა, და... სევდიანი, თითქოს.

ღმერთო, ენციკლოპედიაში ბერძნული ანანია უნახავს და დაუსწავლია. რუკა ვნახე მის მიერ ფლოგიანოლად დახატული და წარწერები ბერძნული ანანიათ შესწავლებული.

ოთარი, ოთარი, — როცა მე აღარ ვიძინებ, მაშინ მაინც მიხვდები ამ სტრატეგიებით, რაოდენ ვეთაყვანებოდა შენს პიროვნებას. (ჩემთვის პიროვნება ხარ 14 წლის ბავშვი).

ჩემი საფიქრალია, თქვენ არ მოგვიბოძო, ჩაცმით ვერ გაცემეთ. მაგრამ თქვენ ხამივე ისეთი ჩვეულებრივად (რაც უცე იშვიათია) უპრეტენზიოები ხართ, რომ მეამაყებო.

ასე ჩემი გულგურო სისხლს ვუმაღლო, ჩემს ჩანსლა გაუიკრებოთ გამოწრთობილ სისხლს. მაღლობოლო ვარ თქვენი — ვაო, ოთარი და კახ!

22 ნომემბერი. სანშობახტი, (77 წ.)

ხვალ, ომბშობახს გიორგობა!
ვეთაყვანები ამ სამხელს!
ვეთაყვანები.
ვეთაყვანები.
ვეთაყვანები.

კრეატორ პერიფორმადიტი მე და ბაბო

ასკილი რომ აუვადებოდა, — უცე შიშვილობა იყო ჩამომდგარი. ესე იგი, იმ დროისთვის პუიო აღარ, სარკო აღარ მიხვევებოდა ხოლმე მთელ სოფელს.

ბაბომ იცოდა: მაგისი რჯული დაიქცა, ა ბე ასკილი. რომ ყვავილობს, შიშვილობა სწორედ მაგის ბრალია, მაგან იცისო. დავცერო-ღობ სხარებს და ორივე გამტეხილთ ცუცმდით ასკილის მშვენიერ ყვავილობს. სულ დახსნებელიო. ო, რა ვეულობობა იყო ეს!.. რა მშვენიერი, სიფრთვანა უკვალბები იყო.
ურარეს საშინებელია ბახსოვს!

ახალი სახელები, ახალი სახელები, ახალი რითმები. ახალი ემთხობა.
ზოგისთვის უცხო, მიუღებელი.
რას იზამთ! ახალ თაობას სიხალისეები მოაქვს. ზოგს დრო წაიღებს,
ზოგი — დარჩება...

20682

ლალი კაქელიძე

ქალს ჰქონდა
ლაშაო ტუბები,
ისრადა, ვით
ჭებებები.
კაცები ჩერდებოდნენ
და გზას აგრძელებდნენ
შეფერხებით.
ქალს ჰქონდა
სევდიანი თვალები,
მაგრამ არ იცოდა
რა ექნა,
ფეხებზე უაურებდნენ
კაცები,
ამიტომ თავგზა ახენა.
და დარჩა მარტო,
მერე რა?!
კაცებს უაურებდა
უნდობლად,
ვერ დინახეს თვალები,
კაცებს ფეხები უნდაოდა.

უვითელ ბოლში თავბრუს მახვევს
ჩუმი ვენება, მენატრება?
დამუდუნებს, როგორც მტკვარი
დედა, მენანება?
უვითელ ბოლში, როგორც კატა
ღამე კართან მომადგება, მემამება?
დაიკნალებს და ჩემს
ლაქუცს მოუნდება, მერაზმუნდა?
რათა მივცე ფიჭვი ჩემი
თეთრი, ვით რძე ასალოვად, მელანდება?
უვითელ ბოლში თავბრუს მახვევს
ჩუმი ვენება, მეთოვდება?
ჩემს ვენებში, როგორც მტკვარი,
მოდუდუნებს დედაჩემი, მელოდება?

მოხოვანს მორიელი
კეღლის კუთხიდან
მოხოვანს გინირი
და იცის, რა უნდა.
სიხუნელე შეეპარათ
ჩუმი ქუთუთებს,
შინში ჩაუგზავდათ
გუგუბში უთუოდ-
ხელებს მოცულობით
ძალა და ხალისი,
იყო კვილი
მსგავსი ქალისა.
მორიელივით
მოხოვანს ვენება,
რა დააწუნარებთ
ამ გაუურ ფიჭვებს
და კაყუნს კარებზე.
ეს მე ვარ,
ეს მე ვარ!

ჩაღდა ფიჭვი,
ფეხები დაძიმდა,
შინდისფერ ეკლემში
ქანაოენ ანგელოზები...
ამაღინდელი
„მწეღისის“ რიტმზე
ბაყი ქვეყანა
ჩაუირავდა
მეხის კუბოში.
პოპულური დასახლავება,
საფლავთა ფერდობზე;
ამაღლება მესაფლავებო.

ჩაქუჩის ჩრდილი
თან დაევიდა
უველა ანგელოზს
და ანგელოზებს
აგონდებათ
სხვისი სიკვდილი.
პროპორციულად
მახვიენ სხეულს.
მე ამოვციე
ინფორმაციით.
დედაჩემს
ნაქონი ჩათოს
სუნი ტანადებს.
ან უფრო სწორედ,
დედაჩემის გრილი
აღმურსი შეხება თმებზე.
თმები გაწითლდნენ,
ვით წითელი დროშები, კვიანს.
გულში მერეცა,
გააჩერეთ ჭრელი ჩაყარი
გადავაქციე სიმარტკვე:
ჭიქა დაამსხვრა.
ვდებვარ ვით უღახნო.
და აქლმევიით ვცოხნა
სიმარტკვეს.

თევზის თვალებით
მიუტრებს ქალი,
თევზივით აღებს
გამომწარალ ტურებს.
მე ვზივარ,
ვხედავ.
ვუაურებს,
მეხმის,
მაგრამ ვერ ვხედეხი,
რა უნდა ნეტავ!
თევზის თვალებით
მიუტრებს ქალი,
ირველვე გამწარალი
თევზების მარშია,
მე მივხვდი მერე,
უნდა, რომ შეეკამო,
მე კი არ შიშია.

გარეთ ომია
და ჩემი საწული
ფინიროშია
უაურებს გარეთს.
გარეთ ომია
და ჩემი სახლი
გალატბილი
რადიატორია.
გარეთ ომია
და გარეთ გახდა
შავი და თეთრი გლადიატორი.
გარეთ ომია,
დაზვრიტებს ღამე,
ღამე შვიდღობისა!

ბარდინდა უჩვეულო
თოვლი სიმარტკვისი.
ქალაქი, ვით რეკლამა
გითვით გაქიოდა,
როგორც პატარა,
ამქვეფელ ჭურელ ქაოსში
ვიღვიქი.
წითელი მამალი მგავა.
ქროდა ანგელოზის მშვიდი ღიმილით
ქარი,
თავისუფლად, ურჩად მოთარეშე.
და მე ვიკიდე აწუხებელ ღილივით
მიწას და ცას შორის,
ტკივილის გარეშე.
და მე ვიკიდე აწუხებელ ღილივით
ცხელი მზე კრუსხუნება ცაზე
გაწოლილი,
იდეა და თვალბში ურცხვება მიუტრებს
სამუარო ვაცეთილი და
ხელგამოწვდილი.
სამი წერტილივით, თეთრ ქალაღულზე
ვიღვიქი, წითელი მამალი მგავა.

პენიკული სენი და შიდსი ყოფაქცევის დაავადებები

წირავს. ახლა კი ყოველწლიურად 65. 000 კაცი იღუპება. შიდსის ასეთი სწრაფი გავრცელება სექსუალური რევიოლების (რომელიც დასავლეთის ქვეყნებში შენიღბულია „პიროვნების თავისუფლებით“) -ლეგალიზებული სექსუალური აღვირახსნილობის, მეტად მძიმე და სამწუხარო ნაყოფია.

შიდსი ვერაგი სენია, რომელიც სამ ძირითად თვისებას აერთიანებს. 1. შიდსი, როგორც ათამანგი, სექსის თანაგზავრია.

2. მისი გამოწვევა სისხლში ბუღოს როგორც თეთრისსხლიანობის გამოწვევა ვირუსი.

3. განუკურნებელია, როგორც კობო.

ვენერული სენი და შიდსი ყოფაქცევის დაავადებებია და მაიი გავრცელება საზოგადოების ზნე-ჩვეულების დონის მიწვევებელია.

ვენერული და შარდსაქესო ორგანოების აზავრებული დაავადებების და შიდსის გავრცელების ძირითად გზად სექსობრივი კონტაქტი რჩება, მაგრამ მეორე ადვილზეა ვირუსით ინფიცირებულ დონორის სისხლი და და მისგან დამზადებული პრეპარატები. ინფექცია ასევე ვრცელდება არასტერილიზირი სამედიცინო იარაღებით, სტომატოლოგიური პროცედურებით, სისხლის ასადები ხელსაწყოებით, პირსაარსით, მანიკურის და პედიკურის მაკრატლით.

დაავადება დედისაგან ნაყოფზე ან ახალშობილზე დედის რძითაც გადადის.

განსაკუთრებული ეპიდემიოლოგიური მნიშვნელობა აქვთ ვირუსით ინფიცირებულ პირებს ანუ ვირუსმატორებლებს, რომლებიც თითქმის აზავრებს უჩინადა, თავს ჯანმრთელად თვლიან, მაგრამ ინფექციის გავრცელების პოტენციურ წყაროს წარმოადგენენ.

თუ წინა წლებში შიდსით ძირითადად ავადდებოდნენ ნარკომანი და ჰომოსექსუალისტები, ამჟამად თითქმის ერთნაირი სიხშირით ვლანდება ვი ინფექცია მამაკაცებში და ქალებში — კობო, ბი და პეტროლისქუსა-ლისტები.

სექსობრივი გზით გადადები აზავრებული დაავადებები 15-20 ჯერ უფრო ზშირია, ვიდრე გონორეა. ამ

უკანასკნელით დაავადებულთა შორის ყოველი მესამე ერთდროულად ინფიცირებულია ქლამიდიით. ქლამიდიოზი ქალებში ქრონიკულად, ახიმპტომურად მძიმე გართულებებით მიმდინარეობს, ვითარდება: უშვილობა, (80 პროცენტი), უმიზეზო აბორტები (20-40 პროცენტი), მკვდარშობაობა, სიმახინჯეები, სამედიცინოს გარეშე ორსულობა, ნადრევი მშობარობა და სხვა. ავადმყოფი დედისაგან მშობარობის დროს ნაყოფი ინფიცირდება და ახალშობილები 3 თვის ასაკამდე მოულოდნელად, „უმიზეზოდ“ იღუპებიან ქლამიდიოზით და მიკოპლაზმობრივი ფილტვების, ყურების ანთებით და მენინგიტით. უზიანდებით თვალები, კუჭნაწლავი და სარდლ სისტემა, იმის გამო, რომ საშვილოსნოს და საკვერცხეებს ანთების ოთხმოც პროცენტი გამოწვეულია ქლამიდიოზით და ურუპალაზმობით, უცხოეთში სავადმყოფოლოდ ითვლება ყველა ქალის (რომელიც მუცლის ქვემო ნაწილში ტკივილებს და დისკომფორტს უჩინებს) ამ ინფექციებზე გამოკვლევა. ეს უჩინარე ყოვლისა საქართველოში უნდა დაიწეროს, რადგან დროებით დაავადებული პირბლებს ჩვენთან ერთდროული ასპექტი აქვს.

ვენერულ დაავადებათა ეპიდემიოლოგიის სხვადასხვა ასპექტების სისტემატური შესწავლით დადგინდა, რომ საქართველოში ამ დაავადებათა ძირითადი გამავრცელებლები იყენენ ამორალური ქცევის პირები, ამის შესახებ ჩვენ ჯერ კიდევ რამდენიმე წლის უკან ყველა ხელმისაწვდომ ტრინბინდან ვრეკლით განგზნის ზარებს. ახლა, ქართველმა ქალებმა ხომ თურქეთშიაც „გვასახილეს“ სხეულის ვაგრებით. დღეს პრეტენცივის გავრცელება განსაკუთრებით მოზარდებში კლავდ უფრო საგარეშო სახეს იღებს, ამის გამო იყო, რომ საზოგადოებამ „საქართველოს ქალებში მშვიდობისა და სიყოფილისათვის“ ორმოცეუ პასუხისმგებლობით ეკიდოს საქართველოს მომავალს — მოზარდ თაობას და მასთან დაკავშირებულ ყველა გამოტყუებას, დიდი შემოფოთია პირობები.

იმის გამო, რომ უცხოელ მეცნიერთა მონაცემებით ათამანგი დაავადებულია 40-45 პროცენტზე ინფი-

ჩენი საზოგადოება საკმაოდ ინფორმირებულია ნარკომანიაზე, რასაც ვერ ვიტყვით ვენერულ დაავადებებზე, რადგანაც მათზე თავიდანვე ცენზურა იყო დაწესებული.

დღეს აუცილებელია მოსახლეობას დაუფარავად ეცნობოს, არა მხოლოდ ვენერულ დაავადებათა, არამედ სქესობრივი გზით გადადები არავენერულ დაავადებათა გავრცელებისა და მისი გამოწვევა მიზეზების შესახებ. ეს უმწვავესი პრობლემა ძალზე საგანგაშოა და გადაუდებელ გადაწყვეტას მოითხოვს, რამეთუ ქვეყანა დიდი სამშრობის წინაშეა — ახალგაზრდა თაობას ზნეობრივი გადაგვარების და მისი დიდი ნაწილის ამოწვევების საშინოოება ემუქრება.

ჯერ კიდევ 1987 წელს პრესის საშუალებით ვაუწყებთ მოსახლეობას, რომ „საქართველოსთვის ვენერული დაავადებები იფიჯია, რაც შიდსია“.

ამერიკელი მეცნიერების პროცნოზით შიდსით ვაცოცლები მტკიე დაი-ხოვთ, ვიდრე შავი ჭირის მძლიერის დროს, 2010 წლისათვის იგი 40 მილიონი ადამიანის სიცოცხლეს შეი-

შეხვედი ლეიკოზი ბავშვებში

უკვე ნახავენ სენარ ალან ჩაითონებს

ცნობილია შიდსის ვირუსი, საქართველოში კი ვენერულ და არავენერულ გადამდებ დაავადებათა მანქანებზე მალაია, მიგაჩინა, რომ რესპუბლიკის მოსახლეობა შიდსის ვირუსით ინფიცირების მაღალი რისკის ჯგუფს განეკუთვნება. მანკირებანი ზნეობრივ, მორალურ და სექსუალურ ქცევებში, სქესობრივი აღიარების გარეშე და შემთხვევით ინტიმურ კავშირებში შიდსის ვაერცელების მართალი ხელსაწყოება.

შეგახსენებთ, საქართველოში შიდსის პირველი შემთხვევა 1989 წელს სოხუმში მცხოვრებ მეძაე ქალს მოსკოვში დაუდგინდა, რომელიც იმავე წელს გარდაიცვალა. ეს ქალი 1963 წლიდან გამუდმებით ავადმყოფობდა და სხვადასხვა დაავარბობით სოხუმში, გაეროში და მოსკოვში მკურნალბებთან უამრავი სქესობრივი კონტაქტს დასახელა საქართველოში, ამრიგად, შიდსის ვირუსი საქართველოში ფართოდ ცირკულირებს 1983 წლიდან.

1995 წლისათვის აღრიცხულია 20 შიდსით დაავადებული და 200-მდე ვირუსმტარებელი.

დაავადების გავრცელების შესამცირებლად და კაცობრიობის გადასარჩენად აუცილებელია უხეი და მორალური ყოფიქცევის ატკეოა.

იმის გამო, რომ ვენდაავადებათა შემთხვევები გამოვლენბულია 7-8-11 წლის სკოლის მოსწავლეთა შორის (აღმოსავლეთ საქართველოს ზოგიერთ რაიონში.) მიხანმწერილიდ მიგაჩინა განათლების სამინისტროს მინაწილობით და ექიმთა კომპლექსური ბრიგადების საშუალებით აღვივლებუ (სკოლაში) მოსწავლეთა შემოწმება და შედეგების მიხედვით საჭირო ღონისძიებების დაუყოვნებლივ გატარება.

მოსახლეობამ უნდა იცოდეს, რომ დღესთვის მსოფლიოში არ სკებობს შიდსის საწინააღმდეგო ეფექტური, რადიკალური სამკურნალო და პროფილაქტიკური საშუალება. შიდსის და სქესობრივი გზით გადადებლ სხვა დაავადებათა ვეკლბაში სიმძლე პროფილაქტიკა ზნეობრივი სიმინდბა. თუ არ იქნებობ ნარკომანი, პომოქესპუალისტო და არ ეწეობთ აღვიარბსწლ სქესობრივ ცხოვრებას, ასპროცენტბანი გარანტბა ვებღვებთ, რომ შიდსით არ დაავადებობთ.

ამრიგად, ჩვენი ჯანბრბობბა ჩვეს ხელთაა. ცხოვრების წესბდან უნდა გამოირიცხოს ადვიარბსწლიობა, ვიდრე ვებან არ არბს.

მწვავე ლეიკოზი ხისხლის დაავადება და მის აღმონენას დიდი ხნის ისტორია რბი აქვს. თებინა მიმდინარეობით იგი სიმბენურ დაავადებათა ჯგუფს მიეკუთვნება და მას შეიძლება ძვლის ტვინის კბიო ვუწოდებ. მას ხალხი ზნირად „სისხლის გათებრება“ უწოდებს. ამ დაავადებობ 100, 000 ბავშვზე ყოველწლიურად ავადდება 5-8 ბავშვი. თუ ამას დაეუბატებო სხვა ხანის სიმსენურ დაავადებებს, მამინ ეს რცხები 10-12-ს აღწევს, (იგულისხმება 1-14 წლამდე).

მწვავე ლეიკოზის სიმშირე ბავშვებში მრავალი მიზეზბითა განბარბებული. ეს არბს პბიობი, როდესუც ყალბიბდა ბავშვის ორგანიზმში, ამ დროს ზნირთა სხსქესო პორმბითა დისბანასა, სიჭარბე ან პბიობით, ნაკლებობა, ზნირთა ბავშვთა ინფექციები, პირველი კონტაქტები დიდ კოლექტივბთან, რომელიც ასევე ახალი ბაქტერიული და ვირუსული ინფექციების წყაროა, მაღალი რადიკული ფონი, საკვებში ჰესტიცილების ან ქიმიური პრეპარატების სიჭარბე-ყოველბივ სიწვევის ბავშვის ორგანიზმის იმუნოლოგიური დაცვის დაქვეითებასა და ისეთი მბიმე დაავადების განვითარებას, როგორიც მწვავე ლეიკობია. თუმცა, აუცილებელია, ამ დაავადების მიმბირ ვებრტბკუ განწყობის არსებობაც.

დღეს დაავადებისამბი მიდგომბ რადიკალურად შეიცვალა. ბმბდმდელი წლის წინ ის უტკერბულ სენად ითვლებოდა, თანამედროვე პოლიქემობთერბბიული საშუალებების გამოყენების წყალობით შეიძლება დაბეჯითებით ითქვას, რომ ამ სენით შეპყრბილი ბავშვთა 60-70 პროცენტბი ჯანსაღდება, თუმცა მკურნალობბა საკმაოდ რთულად მიმდინარეობს, ექიმთა და მბილიანდ სამდიცინობ პერსონალის მაღალ კვალიფიკაციას მოითხოვს, გერმანული კოლეგების დახმარებობთა და ჩვენი მბივარობის ძალისხმევით, საქართველოში დაარსდა „ბავშვთა ონკო-ჰემბტოლოგიური ცენტრი“.

ამისათვის საჭირო გახდა ექიმთა სპეციკური მომზადება გერმანიისა და იტალიის წამყვან ჰემბტოლოგიურ კლინიკებში. ამჰმად ცენტრის თბიჭბის ყველა ექიმს ევროპული სერთიფიკატი აქვს.

მკურნალობისას, რომელიც 180 დღე მიმდინარეობს, ქიმიური პრეპარატების გარდა გამოიყენება კომპლექსური, ფართო სპექტრის ძალბუ მებრადირებელი ანტიბიოტიკები და სხვა სამკურნალო საშუალებები, საბედნიეროდ, ცენტრში მკურნალობბა ამჰმად უფასოა, რაც ჩვენი ცენტრის შეფის, ქალბატონ ნანული შევარდნაბის დახმარების შედეგია.

აღსანიშნავია, რომ ჩატარებული მკურნალობის შემდეგ უკვე აღდგენილია ავადმყოფობი გამოვლენბა, მბიერი ქიმიური პრეპარატები უარყოფითად არ მოქმედებს ბავშვის ჯანბრბობაზე. ცხოვრობენ ჯანსაღად ცხოვრბობით: ქმინან ოჯახებს, ჰყავთ შვილები...

აღბოა, ყველა დღდას ანტერესებს, როგორ დაცივას შვილი ამ მბიმე და საშიში დაავადებისაგან. ჩვენი ვაღლით, რომ ყველაზე მნიშვნელოვანი პროფილაქტიკური ღონისძიება ბავშვის სწორი კვება, რბმიც გეულისხმობთ ბუბუთი კვებას. იგი მომავალ თობას აძლებს საჭირო იმუნოლოგიურ ინფორმაციას, ზრდის ბავშვის ნორმალური ფსიქიკით. შემდგომში კვება უნდა იყოს მრავალფეროვანი და ფართოდ ნება გამოიყენებთ ქიმიური ნივთბერბებბსგან თავსუფალი ჩვენი ეროვული საკვები პროდუქტები. მაწინი, ნაღვლი, ლობიო, ზებზე დამზადებული ბოსტნეობის სუფები. სწორად უნდა დავიკვებოს სუფთა ჰაერზე ბავშვის ყოფნა. ბავშვები უნდა მბივარობით ზანბრბელივ ჯდომას ტრევივობბით და კომბიტურბულ თამაშებს, ჩავბათ სპორტბში.

ლევან ბახტაძე

ბავშვთა ჰემბტოლოგიური ცენტრის ხელმძღვანელი

ჯექ ნიკოლსონის საიღუპლო

კოლიაძის კვლევა

ჯექ ნიკოლსონი ისე გაიზარდა, თავისი ნამდვილი დედა საკუთარი და ეგონა, შეიბა კი — დედა. მან მხოლოდ დედამისის სიკვდილის შემდეგ, 1977 წელს, პრესის მეშვეობით შეიტყო დრამატული სიმართლე.

დონ ფურსილია როუზი მთელი 40 წლის მანძილზე მალავდა საიდუმლოს: სწორედ იგი ვახლდათ კინის სუპერჯანკვალის — ჯექ ნიკოლსონის ნამდვილი მამა. ახლა იგი 85 წლის უსინათლო მოხუცია და ერთადერთი იმედით ცოცხლობს. სიკვდილს შეიხედა თავის ვაჟს.

— ოცდაათიან წლებში მე გაცივებით მიყვარდა ჯუნ ნიკოლსონი, ჯექის დედა — ჰყვება დონი, — მაგარი დედამისი — ეთელ მების სურდა ქალიშვილი ჰოლოვუდის მოცეკვავე ნიუტულიყო. მას არ სურდა, ჯუნი ნიუ ჯერსელ ყმაწვილ ვაჟს ვაკეთოდა ცოლად და ბავშვები ეზარდა. დედის უმთავრესი მიუხედავად, ჯუნი და მე მაინც ვხვდებოდით ერთმანეთს პატარა ოთახში, რომელიც ჩემი მალაზიის მეორე საბოლოო მდებარეობა, სწორედ იქ ჩაისახა ჯექი.

ჯუნი 17 წლის იყო, როცა დონს გამოუცხადა ფეხმძიმედ ვარო.

— მე დაქორწინება შევთავაზებ. ჩუმაღ წავედი ქალაქ ელტონში, ჩვენი სახლიდან დაახლოებით ას კილომეტრზე და სასწრაფოდ დავიწერეთ ვარი. უკან ბედნიერები ვბრუნდებოდით, თუმცა ეთელისა გვეშინოდა. ვფიქრობდი, ჯუნის დედა გაცივებდა, მაგრამ შევეციდი. გაიგეთ თუ არა ეთელმა ქალიშვილი ფეხმძიმედ იყო, დანტერესდა რის გაცემას ვაპირებდით. და როცა ჩვენი აზრი გავუხიარეთ იყვირა: „არა! თქვენ თავდაყირა აყენებთ ჩემს გვიგენს!“ ეთელმა დონი სახლიდან გააგდო, ჯუნი კი ნიუ იორკში წაიყვანა უფროსი დის სახლში. 1937 წლის 28 აპრილს ქვეყანას მოეცილა ჯექ ნიკოლსონი.

ჯუნმა ბავშვი დედას დატოვა, რომელმაც ჯერ ბიჭუნას გაშვილება გადაწყვიტა, მაგრამ ბოლო მომენტში გადაწყვიტა თავად აღეზარდა ჯექი. იმ დღიდან მოყოლებული, ეთელ ჯექის დედად იქცა, ჯუნი კი — დად. ჯუნ ნიკოლსონი მართლაც გამოვიდა ჰოლოვუდის საქაოლ ცნობილი მოცეკვავე. ის აღარასოდეს გათხოვილა და 1960 წელს, 40 წლის ასაკში კიბითი გარდაიცვალა.

— მე მთელი ათი წელი ვცდიდი ჯუნს, — აგრძელებს დონი, — ვფიქრობდი, ადრე თუ გვიან მაინც შევირთავდი ცოლად. ჩვენ ერთმანეთს წერილებს ვწერდით, მე კი დროდა-

დრო ფულს ვუგზავნიდი. ბოლოს რომ შევხვდი, თავის მეტაბოლიზმით ერთად იყო. არ მომეხსიათ და მეც უბრაოდ ჩაუფარე. მაშინ მივხვდი, რომ ჩვენ შორის ყველაფერი დამოყრდნა. მე ყოველთვის მიყვარდა ჯუნი და არც ეთელ მების ვადანამალებზე. ერთადერთი იმაზე მწყურება გული, რომ ჯექმა მხოლოდ დედამისის გარდაცვალების შემდეგ შეიტყო მისი ვინაობა, არც ეთელ მების უხედა ჩაეტანა საიდუმლო საფულაში. როცა ჯექმა „ოსკარი“ აიღო ფილმში ევილკამ გუგულის ბუცი გადაუფრინა — მონაწილეობისათვის 1975 წელს, მისი მშობლებიდან მხოლოდ მე ვიყავი ცოცხალი.

დონმა ცოლად მოიყვანა თავისი ძველი მეგობარი ქალი დოროთი, რომელთანაც 35 წლის ქალიშვილი ჰყავს. მას არასდროს დაურღვევია ეთელ მებისთვის მიცემული პირობა და თუმცა ჯექი მის თვალში იზრდებოდა, არასდროს გაუმხვია მისთვის სიმართლე. მხოლოდ დედამისმა ვერ მიითმინა და პატარა ჯექს ყველაფერი მოუთხრა. ჯექი შემთხვევით გაიტყა სახლში.

1964 წელს ჯექ ნიკოლსონი მშობლიური ქალაქიდან წავიდა და დიდი ხნით გაქრა მამამისის ცხოვრებიდან.

1973 წელს დოროთიმ წერილი მისწერა ჯექს, სადაც სთხოვდა ჩამოსულიყო და მამა ენახა. 1977 წელს კი გაზუთში გამოქვეყნების შემდეგ ყველამ გაიგო ეთელ მების საიდუმლო.

ერთ დღეს დონის სახლში ტელეფონმა დარეკა: „მე ჯექ ნიკოლსონი ვარ, — თქვა ხმაში, — ვფიქრობ ეს ჩემი ოჯახია.“

— მე არ მეჭიროდა, რომ მართლა ჯექი რეკავდა, — ყვება დონი — ჩვენ ერთ საათზე მეტი ვილაპარაკეთ. მკითხა, რამე ხომ არ მჭირდებოდა, მე უპირი ვუთხარი და იგივე კითხვა გავუთხარე. მანაც უპირით მიპასუხა. „ეს იგი, ორივე წესრიგში ვართ“, — დაასკვნა ჯექმა.

მომდევნო წლებში ჯექი დროდადრო ურეკავდა მამამისს, შემდეგ კი ტელეფონის ზარი შეწყდა. შემდეგ მასიობმა დოროთის 28 ბრილიანტიანი ყელსაბამი გაუგზავნა.

ჩვენ არაფერი გვეჩრდება, — ამბობს დოროთი, — საბოლოო ვაჟებს და ორი აგარაკიც, ერთი მთებში, მეორე ფლორიდაში. ჩვენი ბიზნესი კარგად მიდის. დონის ერთადერთი ოცნება სიკვდილის წინ შვილთან შეხებდრდა.

თურნალი „ოლა“
გხანაფორიდან თარგმნა
თბა ვახანლია

10 პრეტენდენტი

პასხად მსოფლიო ჩემპიონმა ქუჩა პოლგარმა თავისი წინააღმდეგე უნდა დაიცვას. ვის წინააღმდეგ? ორწლიანი შესარჩევო ციკლის შემდეგ პრეტენდენტთა წრე სულ უფრო შემცირდა და ამჟამად დარჩა 10 დიდოსტატი, ჭარბად დედოფლის გვირგვინის დაუფლებას რომ ცდილობს. აი ისინი: მსოფლიო ექს-ჩემპიონები სიუ ეუნი (ჩინეთი) და მაია ჩიბურდანიძე (საქართველო), აგრეთვე პია კრამლინიც (შვეიცია), ნანა იოსელიანი, ქეთევან არახაძე (საქართველო), ქეთევან კახიანი (გერმანია), ალისა გალაიშოვა — ივანჩუკი (უკრაინა), ალისა მარინი (იუგოსლავია), ჰენგი (ჩინეთი) და ეუნხა მისანოვიჩი (ბოსნია და ჰერცეგოვინა).

ეს 10 პრეტენდენტი ორწრიან მატჩ-ტურნირში შეზღავდნ ერთმანეთს. ისინი, ვინც პირველ და მეორე ადგილებზე გამოვიდნენ მოგვიანებით, გადამწყვეტ მატჩს გაითამაშებენ (12 პარტიისაგან), აი ის კი, ვინც ამ ორთაბრძოლას მოიგებს 1997 წლის შემოდგომაზე უკვე მსოფლიო ჩემპიონ ექვა პოლგართან (უნგრეთი) ითამაშებს 16 პარტიას.

როგორია ამჟამად ამ 10 უძლიერესი დიდოსტატის მზადყოფნა. ისინი, ვინც უნდა, მათი შესაძლებლობები თანაბარი არ არის და არც შეიძლება თანაბარი იყოს. თვით მსოფლიო-ჩემპიონი ექვა პოლგარი თვლის, რომ უძლიერეს პრეტენდენტებად სიუ ეუნი და მაია ჩიბურდანიძე უნდა მივიჩნიოთ. დაკუთვან-სებით ამ აზრს.

ჩინელმა სიუ ეუნმა წააგო მატჩი მსოფლიო პირველობაზე და ამასთან გამაბდურებელად ანარაობით; რა თქმა უნდა, სიუ ეუნი ძალიან ნიჭიერია (გავიხსენოთ

მისი გამარჯვებები მაია ჩიბურდანიძესა და ნანა იოსელიანთან), მაგრამ ძალების აღსადგენად და უწინდელი რწმუნის დასაბრუნებლად მას კიდევ დასჭირდა დრო. ასე იოლად მსოფლიო პირველობაზე მატჩის წაგება არავის მოუწევია.

ჩვენ ვთვლით, რომ ყველაზე კარგი პერსპექტივები ამ ციკლში მაია ჩიბურდანიძეს აქვს. 35 წლის ასაკში მაია მეტად მლიერად და თანაბრად ატარებს ყველა უკანასკნელ შეჯიბრებას. განსაკუთრებით შთამბეჭდავი იყო ჩიბურდანიძის გამარჯვება ბელარადის „8 მარტის ტურნირში“, სადაც მან 11 შესაძლებლობიდან 9 ქულით დაიკავა პირველი ადგილი (7 მოკლე და 4 გაიძი). ეს წნორედ იხეთი შედეგი იყო, მსოფლიო უძლიერეს მოჭარააკეს რომ შეეფერებოდა.

რა თქმა უნდა, პირველ ან მეორე ადგილებზე გამოსვლას ფრიად გამოცდილი შეედი მოჭარააკე პია კრამლინიც შეეცდებოდა. იგი წლის განმავლობაში გაცილებით უფრო მეტ შეჯიბრებაში მონაწილეობს, ვიდრე ნებისმიერი წამყვანი დიდოსტატი ქალი, ქალების შეჯიბრებებშიც გამოდის და ვაჭთა საერთაშორისო ტურნირებშიც. რა თქმა უნდა, პრაქტიკა დიდი აქვს, მაგრამ შემოქმედებითი პოტენციალის თვალსაზრისით, ჩვენი აზრით, მაიასაც ჩამოუვარდება და სიუ ეუნსაც. ისე რომ, ენახეთ!

ნანა იოსელიანი დროებით პრალიმა ცხოვრობს და ჩეხეთის საჭარაკო ცხოვრებაში მონაწილეობს. იგი ერევნის ოლიმპიადაზე საქართველოს გუნდში მქარე დაფავთ თამაშობდა. ამ ბოლო ხანებში ნანას სადებიუტო რეპერტუარი გაფართოვდა, მან უფრო მტკიცედ დაიწყო თამაში, მეტად იშვიათად აგებს,

საინტერესოა აღინიშნოს, რომ კომინიოვის საზონათორისო ასპარეზობაში და ბელარადის „8 მარტის ტურნირში სულ ერთხელ დამარცხდა. ერთი სიტყვით, ნანა ოპტიმისტურად არის განწყობილი და პრეტენდენტთა აქტივობაში შეეცდება საპრობო ადვილის დაკავებას.

ნანას სრული შემოქმედებით ანტიპოდა ქეთევან არახაძეა, რომელიც თვით ახლა შოტლანდიაში ცხოვრობს. მისი პრინციპია „კვიხარი ან არაფერი!“. ქეთევანი მეტად შეუპოვრად იბრძვის გამარჯვებისათვის. ზოგჯერ უკან დახახუე „ხიდაც“ წვახვს. ასეთმა მანერამ პირველი ადგილი მოუტანა კომინიოვის საზონათორისო ტურნირში, ახლა კი მისი ამოცანა გაცილებით უფრო რთული იქნება.

ქეთევან კახიანი გერმანიის N1 მოჭარაკეა. იგი მეტად შეუპოვრად და საიმედოდ თამაშობს, იშვიათად აგებს. მასთან ორი თვით იმყოფებოდა ჩვენი ცნობილი მწრთეველი გიორგი მაჭარაშვილი, რომელიც კახიანს ბავშვობიდანვე ამეცადინებდა. მაჭარაშვილი ფიქრობს, რომ ახლა დადგა დრო, როცა ქეთევანმა უკვე პრეტენდენტთა ასპარეზობის მოებაზე უნდა იფიქროს.

დანარჩენ პრეტენდენტებს, უნდა ეიფიქროთ, გამარჯვების ნაკლები შესაძლებლობები ექვებოთ. ალისა გალაიშოვა-ივანჩუკს „არ ეყოფა კლასი“, იგივე ითქმის ალისა მარინჩუც. ჰენგი ადრე დიდი შეუპოვრობით რომ გამოირჩეოდა, ახლა უფერულად თამაშობს, ხოლო ეუნხა მისანოვიჩისათვის ისიც დიდი პატივია, ასეთ პრესტიჟულ შეჯიბრებაში რომ მონაწილეობს.

ბისკვიტი

შუ და მკლირი

ფქვილი გაცვრათ. საფური გავხსნათ

მასალად საჭიროა:
4 კვერცხის ცილა, მარილი, 75 გრ შაქარი, 5 კვერცხის გული, ვანილი, 50 გრ ფქვილი და 50 გრ სახამებელი, 1 ჩაის კოფი სოდა.

ცილა და მარილი ავთქვიფოთ, ქაიფოთ, დაფუშათ 25 გრ შაქარი. ცალკე ავთქვიფოთ გული დარჩენილ შაქართან ერთად, დაფუშათ ვანილი. გული შევურიოთ ცილას. დაფუშათო გაცრილი ფქვილი, სახამებელი და სოდა. ცომი გადაიტანოთ ცხიმწასმულ ქაღალდიან თუნუქის ფურცელზე და გამოვაცხოთ 10 წუთის განმავლობაში. გაცივოთ, ამოჭრათ ჭიქით. წაფხვათ კეში ან კრემი, ანა მოვაუაროთ დაფქვილი შაქრის ფხვნილი („სუდრა“).

ბეზუ

მასალად საჭიროა:
4 კვერცხის ცილა, 400 გრ შაქარი, 1/5 ლიტრი წყალი, ცხიმი.

შაქარი ჩაყვართ მდურარე წყალში და მოცხარეთ სირფით. ავთქვიფოთ ცილა ქაიფით და ჩავახხათ ცხელ სიროფში. დადვადთ ზურბული ორთქლზე და ვთქვიფოთ სანამ არ გასქელდება (80-40 წუთ). გადმოვიღოთ და ვთქვიფოთ გაცივებაში.

ციმიან პერგამენტზე დავაწყოთ ბეზე და გამოვაცხოთ თბილ ქურაში. გაცივებულს წაფხვათ მინანქარი.

მინანქარი: 1 ჭიქა შაქრის ფხვნილი და 1 კვერცხის ცილა ვთქვიფოთ გათვითრებაზე. დაფუშათო ლიმონის წვენი და კაკოს ფხვნილი.

მასალად საჭიროა:
125 გრ წყალი და 125 გრ რძე, 1 ჩაის კოფი შაქარი, მარილი, 1 ჩაის კოფი გატარებულნი ნივთი, 125 გრ კარაქი, 150 გრ ფქვილი, 3 კვერცხი, 1 ჩაის კოფი სოდა.

წყალი, რძე, შაქარი, მარილი, ნივთი და ცხიმი მოვთავსოთ ქვაში და მორევით მივიყვანოთ ადურებაზე. გადმოვდვათ ცეცხლიდან, ჩავეურიოთ შიგ გაცივლი ფქვილი და ავურიოთ. ისევ შევდვათ ცეცხლზე და ვურიოთ, სანამ ცომი არ მოვუდვადდება და ქვაბის ძირს თავისუფლად არ მოსცილებება. გადავიტანოთ ცომი თასში, ჩავახლოთ თითო-თითო კვერცხი და სულ ვთქვიფოთ, დაფუშათო სოდა. ჩაველი ცომი კულინარულ პარკში და ცხიმწასმულ ქაღალდაფენილ თუნუქის ფურცელზე მოვთავსოთ მრგვალი და გრძელი ფორმებით. ცხება 15 წუთში.

კრემი: 250 გრ კარაქი ავთქვიფოთ 100 გრ შაქართან ერთად. ვუყოთ ცილა თითო-თითო კვერცხი (სულ 3), 1 ლიმონის ცედრა და ლეიქორი.

ბარბაქინი ლეზეული

მასალად საჭიროა:
ცომისათვის: 500 გრ ფქვილი, 80 გრ საფური, 100 გრ რბილი კარაქი, 75 გრ შაქრის ფხვნილი, 1 ლიმონის გახეხილი კანი, 1 კვერცხი, 250 გრ რძე.

გულსათვის: 200 გრ რბილი კარაქი, 100 გრ შაქრის ფხვნილი, 25 გრ დაჭრილი ნივთი ან ნუში, 2 სუფრის კოფი ვარდისფერი ლეიქორი.

ფქვილი გაცვრათ. საფური გავხსნათ ცოტა თბილ რძეში. (150 გრ-ში) გავაჩერებთ 15 წუთში ცილა გაცვრათ ჩაღრავება, ჩავახლოთ საფური, დაფუშათო კარაქი, შაქარი, ცედრა, კვერცხი და დარჩენილი რძე. მიქნერთი ცალკე ავთქვიფოთ. ცომს დავფურიოთ გამოფხვნი და ტილი. დადვადთ 1 სთ-ით. ცომი გავაბრტყულოთ ფქვილმურად, ცხიმი თუნუქის ფურცელზე. ცომში ცერათით გავაყოთო ჩაღრავებანი და ჩაველი შიგ კარაქის პატარა ნივთები. ცომს მოვაცურათ შაქარი და დაჭრილი ნივთი ან ნუში. ისევ დავაფურიოთ ცელსოფანი და დადვადთ 80 წუთი. დევნოთ ცხება 20 წუთში. ცხობისას ძირში დადვადთ წელიანი თასი. ახალგამოსცვარ დევნულს მოვახლოთ ვარდისფერი ლეიქორი და გაცივოთ.

ბარბაქინები

მასალად საჭიროა:
250 გრ ფქვილი, 100 გრ შაქარი, 125 გრ კარაქი, 1 კვერცხი, ზგელი ლიმონი ან მუსულო.

ფქვილი გაცვრათ. ავურიო შაქარი, დაფუშათო დაჭრილი კარაქი, კვერცხი და მიქნერთი ავთქვიფოთ. ცომი შევავიოთ ცელსოფანი და შედვადთ მაქცარაში 1 სთ-ით. შემდეგ ჩავდეთ პატარა ზურთულეში ციმიან ფორმებში, თხლდ ამოვიყვანოთ კედლებზე და ცომი მასზე მარად მივაკრათ. ცომიან ფორმები ცოტა ხნით შევდვათ საყინულში. შემდეგ ამოვაცხოთ ზგელი ლიმონითა და მუსულოთ, რომ ცხობისას ნახევარმა ფორმა შენარჩუნოს და გამოვაცხოთ ცელ ქურაში 10 წუთით. შევავრილოთ და ამოვიღოთ ფორმიდან.

პე 7, 8 ნომერში გამომკვეყნებული კროსკორდის პასუხები:

მარტულად: 7. დემიანი. 8. ვატკინი. 10. სტილი. 11. ატრია. 12. მიზანდარი. 15. აპსულა. 16. ადლი. 19. ფელინი. 22. ბასრობა. 23. კიბოი. 24. შუარი. 25. ბიენალი. 28. გრანად. 29. ვირაო. 31. ანემა. 35. კარნავალი. 37. დიორი. 38. პუარი. 39. უნიფორმა. 40. მიურგილი.

შეშულად: 1. რეგები. 2. ოპალი. 3. „გონივი“. 4. ნაკარა. 5. სკოტი. 6. „ანტეგონე“. 9. ტანკა. 13. ოლმპიადი. 14. პენტაგონი. 17. დასლერი. 18. დიორამა. 20. ობობა. 21. კამეა. 26. ბრულორი. 27. მისტრალი. 30. რეალი. 32. მაქამა. 33. ელვადი. 34. გრიფი. 36. გუნია.

რედაქციის მისამართი:
380096, ქ. თბილისი,
2. კობახიძის ქ. № 14.

რედაქტორის
ტელეფონი:
99-98-71

მასალები გადაეცა ახაწუხობად 6.08.96 წ. ფურნალი ხელმოწერილი დასაბეჭდოდ 27.11.96 წ. ქაღალდის ზომა 60X90/ფიციერტი ნაბეჭდო ფურცელი 8. ტირაჟი 1.000. შეჯ. 879.

ხილის ან საბურე თევზები შეიძლება გალამაზონდეს ორფინალურად შეკერილი ქსოვილის საფენებით. ისინი უფრო მეტ ჰქვს შესძენს გაშლილ სუფრას და სადღესასწაულო იერს შემატებს მას.

1 ნახატზე ნაწვენებია ვარსკვლავისებური ფორმა. ეს საფენი წითელი ფერისაა, შავი წვრილი კომპლეთი, კიდეებზე კი მსხვილი წითელი მძივები აქვს მიკერებული.

შე-2 ნახატზე ნაწვენებია მრგვალი საფენი, რომელსაც ვარდმერო ერთმანეთზე მიჯრით საქსოვი ძაფით აქვს მიკერებული. ეს ძაფები შეიძ-

ლება სხვადასხვა ფერის იყოს. შეგიძლიათ გამოიყენოთ ფოჩები „(მანრამა“).

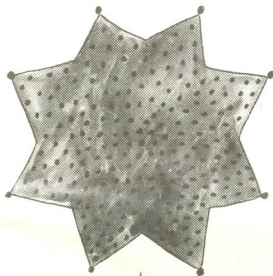
შე-4 ნახატზე გამოყენებულია მაქმანები და ზონარი, რომლებიც ოთხივე კუთხეში ბაფთებად იკრება. ზონარებს კუთხეში ასევე მძივები აქვს მიკერებული. საფენები ისეთი ზომის უნდა იყოს, რომ კიდეები თევზებისადმი მოეხდინოს. უმჯობესია ისინი ორმაგი ნაჭრისგან შეიკეროს.

გადახედეთ თქვენს სურვებს. შეცვლეთ შეკეროთ ამ სურვებთან ფერი მისადაგებელი საფენები. მაგალითად, თეთრი სურფისათვის შეგიძ-

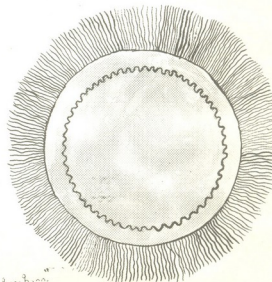
ლიათ გააკეთოთ რამდენიმე წითელი და ლურჯი აქცენტები. თევზზე გადაფარებული ასეთი ქსოვილი უფრო სადღესასწაულოა.

სერვირების და მაგიდის გაწყობის მაღალი კულტურა, კერძების სადარიბის მიუხედავად, თავისთავად სასიამოვნო განწყობას ქმნის. შეეცადეთ სწორედ ასეთი, მარტივად შესაქმნელი დეტალებით გაილამაზოთ ყოფა, თუნდაც ის სამყარო, რომელსაც თქვენი სახლი ჰქვია.

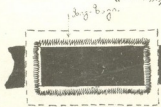
თამარ ვაზაქაძე

1

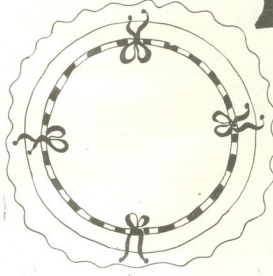

2

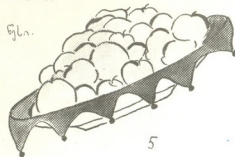

3

6
ეჭოს გაყოს წს.

4

5

ფურნალ „ხაქაროეღლის ქალის“ ობილიხისა და სხვა რეკონსტრუქციებში გავრცელებულია აღმოჩენილი დასმარებისათვის, რამაც შესაძლებლობა მოგვცა შემდეგი ნიმუში გავმოკვიცა, რედაქცია და რესპუბლიკის ქალთა საბჭო მადლობას უხდის: ქალბატონ ნანი გუგუნავას (აჭარის ქალთა საბჭოს თავ-რე), როზა კუხალაშვილს (აფხაზეთის ქალთა საბჭოს თავ-რე), ნელი გუმბერაძეს (ქუთაისის ქალთა საბჭოს თავ-რე), ლია თათხაშვილს (დიდუბის რაიონის ქალთა საბჭოს თავ-რე), მანანა გოჩალიძეშვილს (იხნის რაიონის ქალთა საბჭოს თავ-რე), ნანა კლდლაკას (ჩუ-

ღურეთის რაიონის ქალთა საბჭოს თავ-რე), ქეთევან ქუთაიელეს (ვაკის რაიონის ქალთა საბჭოს თავ-რე), ბატონ ნოდარ ჩაღუნელს (რესპუბლიკის სამხედრო კომისარიატი). ქალბატონ ვენერა მესხს (სამხედრო აკადემია). ასევე ქალბატონებს: გულნარა სტურუას (უცხო ენათა ინსტიტუტის ბიბლიოთეკის გამგე), ზოია მუშლაძეს (შინაგან საქმეთა სამინისტრო), ლეილა ჭვიშვილს (ხელნაწილი ორბელიანის სახელობის პედაგოგიური უნივერსიტეტის ქალთა საბჭოს თავ-რე), ნუნუ მესხს (რესპუბლიკის ქალთა საბჭოს წევრი).

ფანი I ლარი